

LETN CEN NIK

LE
SLOVENS
KO
DOBA
MIL
SLOVENE
SKO
IDINO

LETNIK XXXII

1930/31.

ŠT. 10.

Vsebina desetega zvezka.

	Stran
1. Na počitnice! Risba	241
2. Dr. Fr. Zbašnik: Oče	242
3. Marijana Željeznova-Kokalj: Milutinovi pesmi	246
4. Vodna kolesca in mlinčki	246
5. Andrej Šavli: Kokošji pastir. (Narodna pripovedka)	248
6. Drobna navodila za solnčenje in kopanje	250
7. Mirko Kunčič: Juhuhuhu!	251
8. Marjan Tratar: Pomlad na jugu. Pesem	253
9. Lojze Poljanec: Tajinstveni žarki	254
10. V. Š.: Čudežna skrinjica. Ruska pravljica	255
11. Manica Komanova: Nalogo je prepisal	258
12. Jože Hribar: Planinke	260
13. Nekaj o radiju	261
14. † Francè Zbašnik: Kresnice. Pesem	262
15. Lida Vedralova: Kozličkov nauk	262
16. Ferdo Juvanec: Slovanska. Mladinski zbor na besede Andreja Rapeta	263
17. Ferdinand Ossendowski: Življenje in prigode male opice. (Dnevnik šimpanzke „Kaške“.) Iz poljščine prevaja dr. Rudolf Molè, ilustrira Mirko Šubic	264
18. Franjo Čiček: Turški zvon v Hočah. Pripovedka	267
19. Prof. Julij Nardin: Pretakanje soka v rastlinah	268
20. Razvedrimo se!	270
21. Kotiček gospoda Doropoljskega	272
22. Iz mladih peres. (Prispevki „Zvončkarjev“.)	Tretja stran ovitka.
23. Stric Matic — s košem novic	Četrta stran ovitka.

Pokažite in priporočajte „Zvonček“ svojim znancem! Nabirajte pridno listu novih naročnikov! Čim večji bo krog „Zvončkarjev“, tem lepša in obsežnejša bo vsebina našega lista.

»Zvonček« izhaja med šolskim letom v zvezkih vsak mesec in stane v naprejšnjem plačilu za vse leto 30 Din, za pol leta 15 Din, za četrto leta 7-50 Din. Posamezni zvezki po 3 Din.

Uprava »Zvončka« je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6, Učiteljska tiskarna. — Na ta naslov pošiljajte naročnino in reklamacije!

Na naročila brez istodobno vposlane naročnine se ne oziramo.

Rokopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »Zvončka« v Ljubljani, Krakovski nasip 22.

Rešitve ugank, nalog itd. sprejemamo le prvih 8 dni po odpravi vsakega zvezka.

Glavni in odgovorni urednik: Dr. Pavel Karlin v Ljubljani. — Izdaja Konzorcij »Zvončka« (Dr. Tone Jamar). — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani (predstavnik Francè Štrukelj).

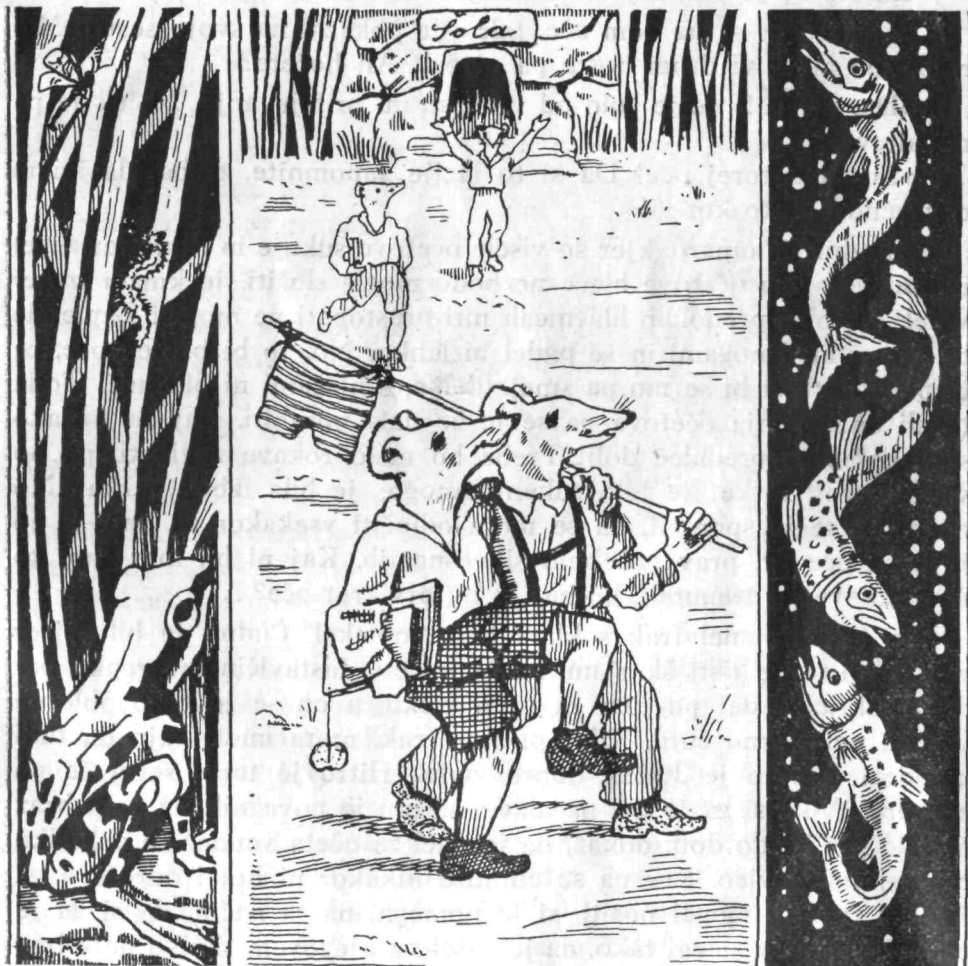
ZVONČEK

LIST · S · PODOBAMI · ZA · SLOVENSKO · MLADINO

Štev. 10.—XXXII.

Junij 1931.

Na počitnice!

Oče.

Otroci, pojdemo se igrat!« se je zmisлил hipoma Julček. Poziv je veljal njegovima dvema mlajšima bratcema in sestrici Marici, ki je bila eno leto starejša od njega, pa trem, četverim otročičem iz rodbin, ki so stanovale v isti hiši.

Doslej se je pojal vsak zase po hodniku in to je bilo dolgočasno, zaradi tega so vsi skupaj radostno pozdravili Julčkov predlog, rado vedno pričakujoč, kaj jim še pove.

»Kar k nam!« je vabil Julček. »Pri nas ni zdaj nikogar doma!«

In šli so: Julček naprej, drugi za njim. Ko so bili v sobi, vpraša eden iz družbe malih:

»Pa kaj se bomo igrali?«

Začelo se je ugibanje sem in tja, naposled pa je odločil Julček:

»Veste kaj — jaz bom oče, tale.« je pokazal na svojo sestro Marico, »bo mati, vi drugi boste pa otroci! Ali hočete?«

»Da, da, da!« se je čulo od vseh strani pritrjevanje. Julček je pa nadaljeval:

»Jaz sem torej oče! Da si to laglje zapomnite, treba, da imam drugačno obleko kot vi!«

In odprl je omaro, kjer so visele očetove suknje in hlače ter začel izbirati. Da mu očetove hlače ne bodo mogle služiti, je kmalu izprevidel. Saj bi v predolgih hlačnicah niti prestopati ne mogel! Zapletale bi se mu med nogami in še padel bi lahko. No, to bi bil lep oče, če bi padal, otroci bi se mu pa smejali! Ne, s hlačami ni bilo nič! Toda ta ali ona suknja očetova pa se je že dala porabiti. Kaj za to, ako sega nekoliko predaleč doli! Treba bo malo rokave zavihati, pa bo vse dobro! A ker je bilo sukenj mnogo, je bila izbira težka. No naposled se je spomnil, da se mora odločiti vsekakor za ono, ki jo je nosil oče pri prav posebnih slovesnostih. Kaj ni bil mar zanj to izredno svečan trenutek, ko naj bi bil prvokrat oče? ...

In tako je snel frak s klina in ga oblekel. Čudno je bilo sicer videti, ko so se tisti škarjam, ali če hočete, lastavičinemu repku podobni škrici zadaj po tleh za njim vlekli, a on se je tako oblečen vseeno neizmerno čutil. Kdor pa ima frak, mora imeti kajpada tudi cilinder! Vse to je Julček dobro vedel. Hitro je torej segel še po cilindru. A ko si ga je del na glavo, se mu je poveznil čez ves obraz in celo čez brado doli, dokaz, da je imel za očeta vendar še nekoliko premajhno glavico. Ker pa se cilindru nikakor ni hotel odreči, a ga čez oči tudi ni mogel nositi, si je pomagal na ta način, da si ga je porinil čez glavo nazaj tako, da je našel na njegovem tilniku potrebno oporo. Sicer ga je moral navzlic temu venomer popravljati, ker se mu je zazibal zdaj na to, zdaj na ono stran, a to ga ni preveč motilo.

Vedel je, da je cilinder znak posebnega dostojanstva in hotel ga je na vsak način obdržati na svoji modri glavici.

»Ti, Marica, tudi ti se obleci v mamino obleko!« je priporočal svoji sestrici.

»Kako neki!« je ugovarjala Marica, ki je nemara bolje vedela nego njen bratec, da se mora obleka životu prilegati.

»Kakšna mati pa boš sicer, taka frklja, kakršna si! Vsaj mamin predpasnik si priveži! Pa solnčnik vzemi, kadar pojdeš v cerkev, ali na trg!«

»No, tisto že!« je pritrdila Marica in si privezala materin domači predpasnik okoli pasu.

Julček je hodil nekaj časa po sobi gori in dolí, potem pa se je ozrl na stensko uro in pripomnil: »Čas je, da grem v pisarno!« In vzel je eno izmed očetovih palic ter se odpravil. Pri vratih se je obrnil nazaj in zagrozil: »Otroci, da ste mi pridni med tem časom, ko me ne ne bo! Marica, pazi dobro na pamže!« Kakor je pač čul včasi očeta!

A tedaj se je tudi Marica spomnila, da mora mamó posnemati in zaklicala je za Julčkom:

»Hej, ti, ali si pustil kaj denarja? Ali bomo mar od zraka živeli?«

»Kakšnega denarja?« se je razhudil Julček. »Vedno hočete denarja od mene! Ali misliš, da ga meni pes na repu od nekod nosi?«

»Pa jedel ne boš!« je odvrnila na kratko Marica.

»Ali ti nisem že prvega odštél, kar ti je šlo?«

»Kje so že tisti ficki!«

»Kakšni ficki! Stotaki so bili! Žrela žrelasta!«

Izrekši je segel v žep in jezno nametal nekaj papirja na mizo, ki naj bi bil menda denar, nato pa odšel. Da bi dal izraza svoji nevolji, je trdo zaloputnil vrata za sabo. A hitro se je vrnil. Menda se je domislil, da se v fraku ne hodi v pisarno, ali pa se je bal, da bi ga ne zapazil kdo na hodniku takega, kakršen je bil.

»No, ali so bili kaj pridni?« je vprašal, stopivši zopet v sobo.

»Tako, tako. Nič preveč!«

»In kateri je bil najbolj poreden?«

»Kakor vselej — Tine!«

»Aló v kot, Tine! Takoj! Če ne, bo šiba pela! Vi drugi pa le gledite! ... Marica, zdi se mi, da sem prehlajen. Čaja mi skuhaj!«

»Imeti ga moram!«

»Saj smo ga šele kupili!«

»Pred pol letom! Tebi se pa vedno tako zdi, da je bilo šele včeraj! Glej, da kaj denarja preskrbiš! Obleke bo treba otrokom!«

»Kožo mi potegnite z glave!«

»Jaz tudi že nimam kaj obleči!«

Julček, ki je že večkrat poslušal podobne razgovore med očetom in materjo, se je menda zbal, da bi mu ne prišla Marica še s hujšimi zahtevami, zato je hitro odločil:

»Marica, tudi ti mi greš tja k mizi!«

»Jaz? ... Jaz sem vendar mati!«

»Nič nisi več mati! Ne potrebujemo nič matere! Pri nas imamo samo očeta in oče sem jaz! Takoj tja, kamor sem ti velel!«

Marica se je jokaje vklonila oblastni volji bratčevi in se vsedla med druge otroke. Ni si pa mogla kaj, da bi ne bila pripomnila:

»Le čakaj, Julček! Papa ni nikoli tako hud, kakor si ti!«

Pri Julčku pa ta opomin ni nič zalegel. Še bolj se je napihaval, še bolj je bil zadirčen. Zdaj je ošteval tega, zdaj onega in tudi polasal je včasi katerega, tako da so se ga zlasti tuji otroci res bali.

»Veš, Julček, zdaj bi moral iti na izprehod,« je predlagala čez nekaj časa Marica, ki ji je bilo že zadosti bratovega robantanja. Toda Julček je kakor nalašč izjavil:

»Doma ostanem! Nekaj bolan sem, zato ne grem nič ven nocoj!«

Da bi še očitneje pokazal to svojo namero, si je nataknil očetove copate na noge. Res se je nekamo čudno opotekaval v njih, ker so mu bile prevelike, toda ni se dal oplašiti. Da bi bil zdaj moral odložititi tudi cilinder in frak, mu ni prišlo na um. Morda se je tudi bal, da bi se ne del ob svojo veljavo, ako bi kaj takega storil. No, on bi bil rad le še izraziteje poudaril svoje očetovsko dostojanstvo, toda kako? Naposled se domisli: ali ni mar oče vselej kadil, kadar je tako doma v copatah sedel, ali po sobi gori in doli hodil? Seveda, samo kaditi še mora, da bo res pravi oče!

V kotu na omari je bila naslonjena dolga očetova pipa. Vzel jo je v roko in z zadovoljstvom opazil, da je nabasana. »Marica,« je zaklical, »daj, prižgi mi pipo!«

Marica je ubogala in poiskala užigalice, vendar pa se je malce obotavljala. »Ti, Julče, kaj pa, če bi papa ...« ga je hotela na nekaj opozoriti, toda on jo je osorno prekinil: »Zdaj sem jaz papa! Stori, kakor velim!« Marica je utihnila, prižgala užigalico in jo držala na tobak, dočim je Julček vlekel dim skozi cev in cmokal, kar se je dalo. Tobak se je kmalu razvnel in Julček je pihal cele oblake dima pred

se. Res, zdaj šele, ko je kadil, se je prav čutil in zavedal svoje očetske moči! Z velikimi koraki je meril sobo od kota v kot, puhal in pihal, pa kričal na otroke, ki mu niso storili nikoli nič prav. Vsak hip je moral iti kateri v kot stat, ali k peči klečat. In nikogar ni bilo, ki bi se mu bil upal po robu postaviti. No da: frak, cilindar, pa še pipa v ustih — komu bi vse to ne izsililo spoštovanja? ...

Tako je šlo precej dolgo, a potem je bilo nakrat videti, kakor bi bile Julčku moči odpovedale ... kakor bi se bil utrudil in upehal. V resnici pa je bilo še nekaj drugega. Tako nekako čudno mu je prihajalo. Ves vrtoglav je bil! Če je hotel izpregovoriti, se mu je glas tresel in jezik zaletaval. Neka slabost ga je obhajala, kot še nikoli prej v življenju. Izkušal se je iznebiti neprijetnega občutka in silil se je na vso moč, da bi se obdržal na nogah. Da bi prikril, kako mu je, je še krepkeje vlekel dim iz pipe. Hipoma pa se mu je zakolcnilo, cilindar mu je odskočil s tilnika, prekucnil se naprej ter mu pokril obraz. Julček je zakrilil z rokami, kakor bi se hotel česa oprijeti, pipa je padla po tleh, a izpod cilindra so se začuli nenavadni, grgrajoči glasovi in kmalu se je tudi nekaj vlilo izpod njega. Julček bi bil morda klical na pomoč, ker ošabnost ga je bila prejkone minila, toda usta so mu odpovedala, ker so imela zdaj drug, nujnejši posel.

Otroci, ki so bili za trenutek osupnili, so se hitro izpametovali. Planili so po koncu, veseli, da so se znebili svojega ustrahovalca, pa zagnali glasen grohot. »Oj, očka, ali ste pijani?« so se norčevali in plesali okrog njega. Ubogi Julček pa ni imel niti toliko moči, da bi bil cilindar dvignil in se ga iznebil. Nekaj časa se je lovil okoli, potem pa se onemogel zgrudil. Na srečo so se tisti hip odprla vrata in mati je stopila notri.

»Kaj pa se godi? Zakaj kričite tako neznansko?« je vprašala strme nad prizorom, ki se je nудil njenim očem.

Marica ji je na kratko vse pojasnila. »Igrali smo se,« je pripovedovala. »Julček je bil oče, mi drugi pa otroci. Oblekel je očetovo suknjo in kadil iz njegove pipe. Zdaj pa mu je menda slabo. Ah, mamica, kako nas je pestil! Takega očeta pa že ne bi hotela imeti!«

Mati je pobrala Julčka s tal, odvzela mu cilindar in slekla tudi frak, ker se ji ta oblèč nikakor ni zdel primeren za prilike, kakršna je bila sedanja, potem ga pa položila na posteljo. Ko si je bil malo opomogel, mu je rekla:

»Julče, Julče, ali ne čutiš, kako si se osmešil? Kaj se ti je bilo treba povzdigovati nad druge in se delati več, nego si! Lepo ponižen bi bil, pa bi se ti zdaj ne rogali tile tu, ki si se brez vsake pravice baš kar znašal nad njimi!«

Julček ni rekel nobene besede. Videti pa je bil jako skesan in zdelo se je, kakor bi sklepal po tihem: »Tobaka pa že ne bom nikoli več kadil!«

Milutinovi pesmi.

I.

GUNCA, GUNCA, GUNCA
SE NA NEBU LUNCA!
PLEŠE, PLEŠE, PLEŠE,
ZLATE ZVEZDE KREŠE!
RAJA, RAJA, RAJA,
ROŽICE OPAJA!
SMEJE, SMEJE, SMEJE,
VETRČEK ZAVEJE:
ENA, DVE IN TRI
VSE SE ZAVRTI!
ZEMLJA, ZVEZDE, LUNCA
SE VESELO GUNCA!

II.

DIGA, DIGA, DAGA,
MUCKA ČREZ DVA PRAGA,
MUCKA SE PRESTRAŠI,
HITRO V SOBO SKOČI —
ZUNAJ NEKAJ POČI.

DIGA, DIGA, DAGA,
ZUNAJ BABA JAGA,
MUCKA SE PRESTRAŠI,
HITRO V VODO SKOČI
IN SI NOGE ZMOČI.

Marijana Željeznova-Kokalj.

Vodna kolesca in mlinčki.

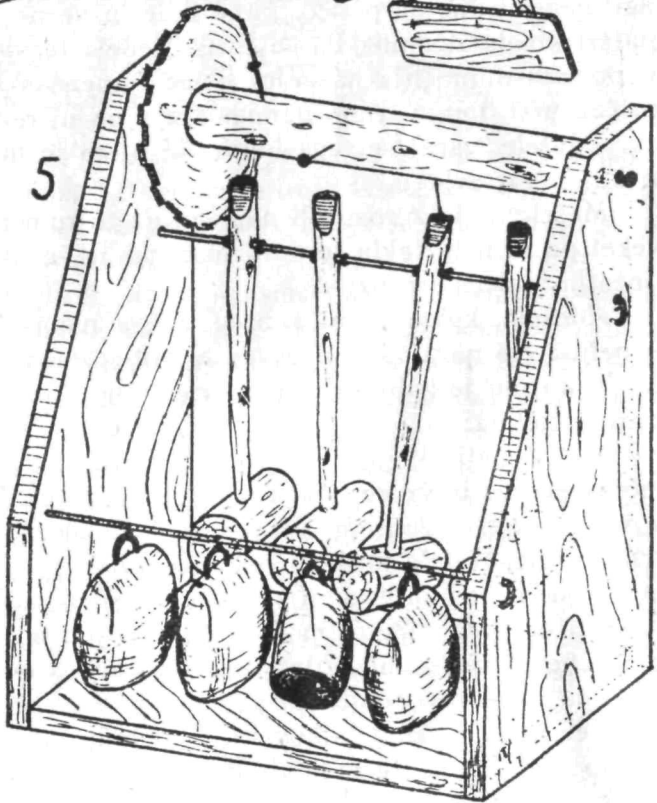
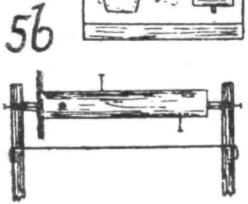
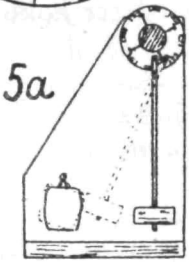
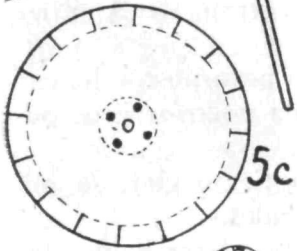
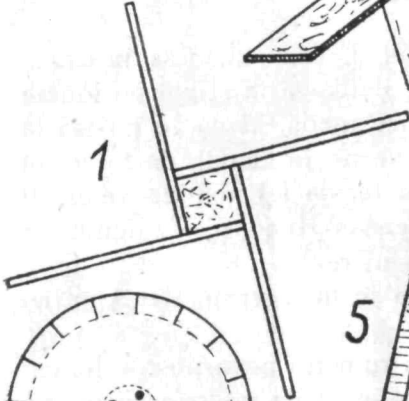
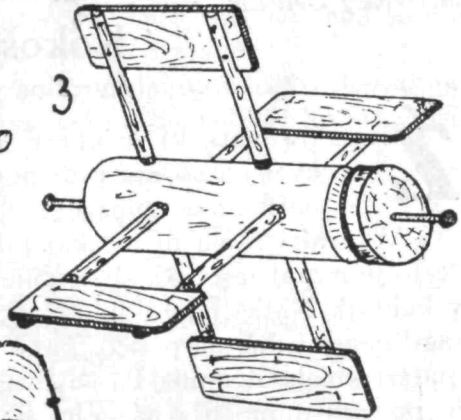
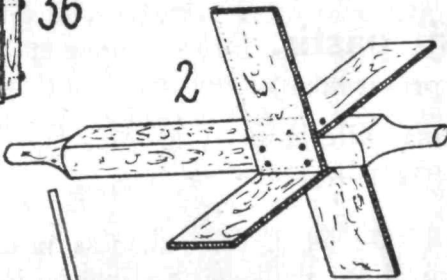
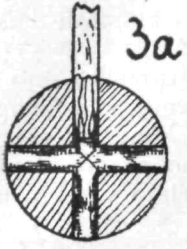
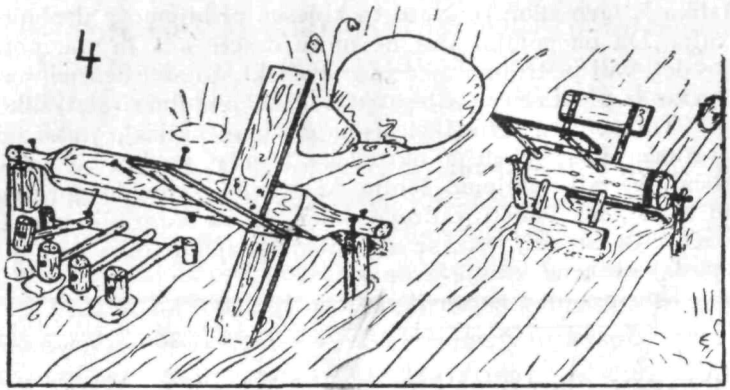
Marsikdo, ki je takole mimogrede na sprehodu opazoval veselo žuboreč potoček, je gotovo že opazil veliko moč in silo tekoče vode, ki se pokaže celo pri prav neznatnem potočku ali studenčku v drobnih vrtincih in vrelcih. Zato nas prav lahko zavede ta pojav, da to naravno vodno moč izrabimo za prijetno, zabavno igračko.

V naslednjih vrsticah vam hočemo opisati napravo in izdelovanje vodnih kolesc in mlinčkov pa njihovih uporabnih možnosti, ki bodo zanimali posebno tiste »Zvončkarje«, ki imajo poletni priliko bivati v bližini tekočih voda.

Preprosto kolesce napravimo prav lahko na ta način, da pribijemo štiri enako velike deščice na štirioglat kos lesa (štev. 1), ki ga na obeh straneh po sliki 2. ošilimo (ista slika nam pokaže nazorno tudi razvrstitev teh deščic).

Drugo kolesce, ki da malo več dela, vidimo na sliki 3. Najprej preluknjamo s svedrom (toda previdno, da se les ne razkolje!) valjast kos lesa (kos ročaja stare metle) v obliki križa (slika 3 a) na dveh mestih, vtaknemo v te luknje palčice, ki jih na ven štrlečih mestih razploščimo in ki služijo za pritrditev lopatastih deščic (slika 3 b). Ako zabijemo v konce valja še dva močna žeblja za postavitve mlinčka v stolalce in zarežemo vanj na enem koncu še vdolbino (žlebič) za gonilno vrvco, je mlinček že gotov. Na sliki št. 4 vidimo, kako je treba postaviti obe kolesci v potoku.

No, in sedaj hočemo naše kolesce še praktično izkoristiti. Zgraditi si hočemo majhno napravo za potrkavanje na kravje zvončke, ki naj jih spravi v tek vodno kolesce. Napravo z zvončki vidimo na slikah 5, 5 a, 5 b in 5 c. Slika 5 nam predstavlja izgotovljene zvončke, slika 5 a stranski prerez iste, slika 5 b napravo in izdelavo gonilnega valja. Gonilni valj izžagamo iz kosa ročaja neporabne metle, v katere konce zabijemo dva žeblja, da valj pozneje trdno stoji. Za prenos pogona služi na levi strani valja pritrjeno kolesce iz pločevine (slika 5 a in 5 c), ki ga napravimo na ta način, da izrežemo najprej krožno ploščo iz tenke pločevine (prav dobro služi dno kakšne pločevinaste okrogle škatle), to na robu okrog in okrog narežemo v enakih presledkih s škarjami (slika 5 c) in nastale loputice izmenoma upognemo na levo in desno. Zaradi navzven upognjenih delov nastane na ta način na robu majhen žleb, v katerem teče pozneje gonilna vrvca, ki je napeljana na vodno kolesce

(slika 5, levo zgoraj). Nato to kolesce pribijemo z drobnimi žeblički na rob valja. Da pa gonilni valj ne more drseti sem in tja, potisnemo čez žebelj, preden valj pritrdimo med obe stranski stojalni deščici, na vsako stran tenko cevko iz pločevine, gosjega peresa ali podobno (glej sliko 5 b).

Tolkače za zvončke si napravimo najlažje tako, da preluknjamo s svedom kos debelega okroglega lesa v sredini in vtaknemo v vdolbino ročaj. V valj zabijemo žeblje, ki segajo ravno do gornjega konca tolkačev, in sicer vsak žebelj v drugo smer, da ne udarjajo istočasno na konce tolkačev. Če se valj vrti, se izmenoma dvigajo tolkači in udarjajo v taktu na spodaj obešene kravje zvončke.

Kdo bo prvi napravil to lepo igračko?

ANDREJ ŠAVLI:

Kokošji pastir.

(Narodna pripovedka.)

Živela je mati, ki je imela sina. Klicala ga je za Mešela. Vaški paglavci pa so mu radi ponagajali:

»Miha kašo piha.«

V resnici Miha ni nič kaj rad kaše pihal. Prav kislo se je držal, če jo je moral jesti. Rajši je oblizoval kaj sladkega in stikal po loncih v kuhinji. Najbolj je škilil na zvrhan lonec meda, ki ga je postavila mati nekega dne na polico. Tako mīlo in verno je gledal, da bi se bil materi kmalu zasmilil. Pa se ji ni. Vedela je, da letijo njegove misli in pogledi mimo nje na polni lonec rumene skrivnosti. Vzdignila je koščen prst, mu svarilno pomigala z njim in rekla:

»Mešele, varuj se tega lonca! V njem je hud strup. Par kapljic, in koj si mrtev!« ...

Mešele se je zgrozil ob pogledu na to rumeno nevarnost v loncu. Rekel pa ni nič. Rekla je nato mati, ki je zasukala pogovor proč od lonca in hudega strupa:

»Mešele, kokoši ženi v breg, da se napasejo. Samo glej, da mi pripelješ vse nazaj, ker drugače je bolje, da ne prideš.«

Tako mu je zabičala mati, izročila mu v varstvo deset kokoši in enega petelina.

Mešele pelje kokoši in petelina v breg na pašo. Dolge so ure do večera, solnce je vroče, senca pod murvo pa hladna in vabeča. Mešele se vleže vanjo in zadrema pri tej priči. Kmalu nato ga prebudi kokošji krik in vik. Mešele poskoči pokonci: Oje!

Lisica izgine za grmom z najlepšo kokošjo.

Kaj bo sedaj? Žalostna je Mešelova pot do doma, a prava žalost se prične komaj doma. Mati mu prešteva kosti, Mešele kriči in se dere, da ga gotovo čuje lisica v gozd in se gotovo kesa, da mu je prizadela z eno samo kokošjo toliko hudega.

Vse na tem svetu mine, huda ura in materina jeza tudi. Drugega dne koraka Mešele spet pokojno na pašo. Ene kokoši je sedaj manj,

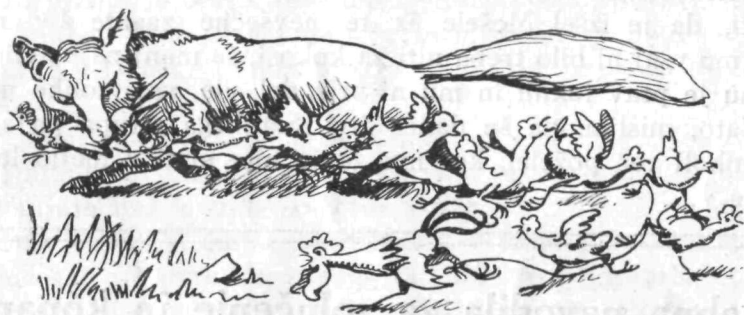
ena skrb manj. Kar je prestano, je prestano. Toda nekaj je tu vendar treba storiti. Kaj, če se ta lisičja lakota navadi na vsakdanja kokošja bedrca? Kdo bi prestajal doma? Mati je povedala razločno in kratko:

»Če mi zapraviš eno samo kokoš še, te ubijem!«

Gre tako rekoč za življenje, zato velja premisliti. In Mešele je res premislil: vzel je dolgo vrv in zvezal vseh deset kokoši in petelina za eno nogo, da bi jih lisica ne odnesla. Z zadovoljstvom gleda na svoj izum. Pač bistra glava! Samo pogledajte, še kokoši se čutijo sedaj nekam varne in se brezskrbno pasejo po bregu lepo privezane druga k drugi! Mešele leže od samega zadovoljstva v senco in zaspi.

Kakor za narobe stopi tudi danes lisica izza grma. Krasen pogled na mirno pasočo se kokošjo družinico! Pa lisica res da nima slabih misli in namenov, toda izkušnjave so pač izkušnjave.

»Samo najdrobnejšo kokoško, ki se pase ob strani, pograbim. Toliko da pokusim, kakšno meso ima. Saj ne bo velike škode,« misli

zvitorepka in že skoči — hop — kuri za vrat. Urnih nog jo ubere proti gozdu. Pa glej, smola: z drobno kuro odvede s seboj hočeš. — nočeš vse kokoši, ki so bile privezane druga k drugi in so vpile, kakor bi jih kdo s svedom drl.

Mešela prebudi ta krik in vik iz sna. Čaka ga bridko presenečenje. Oje! Kdo bi si mislil, da bo imel tako dobro premišljen načrt tako nepremišljen konec. Mešele je klonil v obupu in žalosti. Kako bi tudi ne bil? Pustimo to, kako zelo so se mu zasmilile uboge kokoši, ki so padle krvoločni lisici v ostre kremplje. Gotovo je, da so se mu smilila lastna rebra, ki bodo gotovo pokala, ko pride domov. Mati mu tega ne odpusti. Če je rekla, da ga ubije že za eno samo kokoš, ga bo za deset kokoši in enega petelina deset in pol krat ubila. Nel! To je vendar malo prehudo, če mora človek tolikokrat umreti. In vendar milosti ni pričakovati.

Revež je sedaj Mešele. Samemu sebi se smili. Umreti desetkrat in še enkrat napol, za vsako kokoš in še za petelina posebej, se res ne izplača, bolje je umreti samo enkrat in še takrat v miru, lepo in pošteno, kakor umira gospoda.

Aha! Že ima rešilno misel, ne bo mu ušla! Domov pojde in poje ves tisti strup, ki je v loncu na polici. Tako bo vsaj samo enkrat umrl,

Rečeno, storjeno. Bogme, strup je pa sladek. Tako umirati res ni sile. Mislil je, da bo strupa dovolj za sto Mešelov, pa ga je še za enega samega premalo. Polžiže lonec, da je kot umit, nato leže v posteljo in čaka... čaka... Smrti namreč. Smrt pa se je gotovo nekje zamotila, ker je noče biti od nikoder. Mešele čaka...

Tisti hip se odpro vrata. Sredi njih se prikaže — ojoj, ne rešiteljica smrt, ampak mati. V rokah drži bridko metlo. Pogledi ji švigajo izpod temnega čela kakor strele. Mešele uvidi, da je že opazila prazen lonec strupa in pogrčila kokoši... Mrzlica ga stresa ob tej misli. Prosi:

»Pustite me, mati, saj umrem že tako ali tako, pojedel sem poln lonec strupa, ker mi je lisica vse kokoši odnesla.«

Mati je seveda drugačnih misli. Ne pusti ga, da bi umrl v miru. Zgrabi ga za lase in mu z metlo rahlja kosti...

Da ne ostane konec te zgodbe preveč skrivnosten, moram še povedati, da je izšel Mešele iz te nevšečne zagate živ in zdrav. Umreti mu vsaj ni bilo treba niti za kokoši, še manj za petelina. Tudi strup mu je prav teknil in mu ni prizadel sile, vsaj tolike ne, da bi umrl. Zato, mislim, da še danes živi. Sladkega strupa pa se ni od takrat nikoli več poželel, ker mu ga je bila mati z metlo le preveč zagrenila.

Drobna navodila za solnčenje in kopanje.

Ker se bliža čas hude vročine in z njo obenem prijetne ure solnčenja in kopanja, hočemo v naslednjih vrsticah podati »Zvončkarjem« nekaj navodil, kako imajo ravnati pri tem zlasti mladini tako priljubljenem poslu, da bo vse v redu in prav.

Neprevidno in nepremišljeno kopanje včasih več škoduje kakor pa koristi. Zaradi nepravilnega kopanja se čutijo ljudje utrujene, nekateri ne morejo spati, drugim pa zopet mine ves tek in vsako veselje do dela; mnogo ljubiteljev solnca pa dobi težke opekline po koži. Ti nedostatki so dokaz, da se je treba tudi kopanja in solnčenja naučiti in da človek ne sme niti na solncu niti v vodi početi vsega, kar se mu ravno poljubi.

Vsi tisti, ki se hočejo solnčiti, naj spočetka ne ležijo na solncu več kakor 5 do 10 minut. Polagoma pa dobo solnčenja lahko stopnjujejo do pol ure, trdni ljudje tudi na eno uro. Kako dolgo lahko zdržiš na solncu, to ti pove dober ali slab počutek po solnčni kopeli; če se ne počutiš dobro, je bilo solnca vsekakor preveč.

Kdor pa se na solncu giblje, ta prenese solnca tudi po več ur; toda tudi v tem primeru je zadostna mera takrat, kadar se pričnete slabo počutiti, ko postajate izmučeni in trudni.

Preden pa greste po solnčenju v vodo, se ohladite nekoliko v senci in šele potem pojdite v vodo. V vodi ne stojte mirno na enem mestu, temveč se začnite takoj premikati in gibati; najboljše in najnaravnejše gibanje v vodi je plavanje, ker se pri njem razgibajo pljuča, srce in mišice.

Pazite pa pri kopanju v vodi, da ne ostanete predolgo v njej, če je zelo mrzla! Ostanite sprva le en trenutek v vodi in se potem na suhem z gibanjem, tekanjem in telovadbo zopet segrejte. Na ta način lahko polagoma ostajate dalj časa v vodi, ampak tudi tukaj je merilo dobro ali slabo počutje. Kdor pa mrzle vode ne prenese dobro, naj rajši ne hodi vanjo, ampak si naj izbere za kopanje toplejšo vodo in samo toplejše poletne dni.

MIRKO KUNČIČ:

Juhuhuhu!

Pomlad.

Kamor pogleda zavzeto oko: rože, same rože. Rumene, bele, modre, rdeče, presladko dehteče. Preko njih razigrano skaklja majski vetrc, pretakne vse koticke, preskoči vse jarke in lovi za plapolajoče suknjice srebrne solčne žarke.

Kamor prisluhne oprezujoče uho — ptički, sami ptički! Škrjančki, kraljički, vrabci, kosi — nekateri še bos, drugi že obuti v prelepe nove šolnčke. Kljunčke odpirajo, strune ubirajo, pojo, da nikoli tako.

Pomlad. Ej, kdor je mlad!

Na poljani ob šumečem gozdičku raja pisana gruča otrok.

Med rajajočimi je tudi Anžetov Anže.

Anžetov Anže je čudne sorte tiček. Njemu ni takole nedolžno rajanje nič kaj pri srcu. On je tega rajanja kmalu do grla sit.

Mogočno se razkorači, važno položi umazani kazalec na čelo, pogleda okoli sebe, kakor da ga je obšlo sveto navdihnenje, in reče:

»Fantje in dekleta — zapik! To vse skupaj ni nič! Rajanje je za štiriletne frkljice. Mi smo za take otročarije že preveliki. Veste kaj? Pojdimo se rajši oštirja in pijance!«

»Hm,« se obotavlja Brglezov Gregec, »meniš, da je to zabavno?«

»I seveda, pa še kako! Je ni lepše igre od te.«

Vsi pomisleki in dvomi so odstranjeni. Plaho in žalostno so se stisnili v senco košatih hrastov in pritajeno zaihteli. Pomisleki in dvomi namreč...

Anžetov Anže oblastno ukazuje:

»Ti, Jaka, boš krčmar. Ti, Tončka, boš krčmarica. Vsi drugi bomo pa pijanci.«

»Joj, kje imam pa vino in žganje?« se zdajci domisli Jaka-krčmar.

»Joj, kod bom pa dobila kozarce in steklenice?« močno zaskrbi Tončko-krčmarico.

»I, kje neki!« nestrpno zamahne z roko Anžetov Anže. »Vsega tega nam ni treba. Saj ne gre za res. Veste kaj? Igrajmo se z rožami: mak bo — kozarec rdečega vina, mačeha — kupica črnega vina, nar-

cisa — kupica belega vina, rumena potočnica — vrček piva, zvonček pa — frakelj žganja. Torej začnimo!»

In se igra začne.

Prvi jo primaha v »gostilno« Brlogarjev Jožek. Jaka-krčmar mu hiti uslužno nasproti in menca:

»Pol litrčka ga bomo, kajne? Pa ta boljšega seveda. Kar tjakajle sedi. Vreme pa imamo, vreme! Mar ne?«

»Prinesi, prinesi, kaj bi onegavil!« se možato razhudi gost Jožek in sede — v zeleno travo.

»Tako, tako! Hej, stara, kje si? Pol litrčka rdečega — brž!«

Tončka-krčmarica prihiti vsa zasopla z bližnje njive in postavi pred žejnega Jožka — mak.

»To je vinček kot cekinček... Kako pa kaj doma? Vse zdravo? So otroci pridni?« skrbno sprašuje.

Jožek počasi in važno dvigne kozarec — mak — ga dvigne proti solncu in strokovnjaško reče: »Barvo pa ima, barvo.« Nato nese mak k ustom, ga nagne in zacmaka: »Tudi okus ni slab. Se bo še naredilo to vino, se bo!« Šele zdaj modro in resno odgovori na stavljeno vprašanje: »Doma? No ja, bo že, bo že. Saj veš, kaj prida ni... In otroci tudi niso, da bi jih hvalil kar povprek.«

»Je že tako, no. Križ je z otroki, križ. Potrpeti je treba, oh,« vzdihne Tončka-krčmarica, kakor je slišala doma mamo — in hiti streč drugim gostom.

Od vseh strani prihajajo. In »pijejo« in postajajo razigrane volje. Najglasnejši med njimi je Anžetov Anže, ki se je že »pijan« prizibal odnekod. Zdaj naročuje frakelj za frakljem — zvončke — in si z njimi namaka suho grlo...

»Juhuhu, še enega — pa še ne gremo!« hrupno posnema sosedova stara hlapca: »Hencajte, ga imamo danes! Ni šment, ko smo ga pa toliko popili. Kar nekam nerodno se nam opletajo noge... Juhuhu! Fantje, veste kaj? Zapojmo!«

In zapojo:

»Bratci veseli vsi, tralala tralala,
pesem zapojmo si, tralalala...«

»Av!«

Bolesten krik jekne iz veselega petja v mladi dan. Otroci prestrašeno pogledajo drug drugega in vidijo:

Brlogarjev Jožek se grabi z obema rokama za ustnice in poska-kuje od tal divje in grozno, kakor da pleše indijanski bojni ples...

»Ja, kaj pa ti je? Ali si znorel, kali?« se čudijo vseprek.

»Osa me je pičila, osa!« tuli Brlogarjev Jožek in debele solze mu lijejo iz oči. »V zvončku je sedela in me je, ko sem hotel piti frakelj...«

»Zakaj se ji pa pustiš?! Pa bi ti oso pičil!« se škodoželjno pošali Anžetov Anže. Nato prezirljivo zamahne z roko: »Prava reč, če osa piči! Mene je že sto gadov pičilo — pa niti »ajsa« nisem rekel.«

»Lažeš!« se razsrdi Brlogarjev Jožek. »Še muha te ni nikoli pičila, pa te bo gad!... Joj, kako boli!«

»Seveda te boli, ker si taka cmerga,« se mu roga Anžetov Anže.

»Ti si kriv, da veš!« kriči Brlogarjev Jožek. »Če bi tebe ne bilo, se ne bi šli krčmarja in pijance...«

»Kaaaj...?« zarjove Anžetov Anže in grozeče stopi pred Jožka. »Še enkrat reci, da sem jaz kriv, če si upaš!«

»Ti si kriv, ja, ti!« se peni od jeze in bolečine Brlogarjev Jožek. Ustnice mu čedalje bolj otekajo...

Anžetov Anže se zakadi vanj:

»Na!... Na!... Da boš vedel, kdaj si to rekel!«

Dečki stojijo ob strani, gledajo — in ne vedo, s kom bi potegnili.

Prvi se ojunači Brglezov Gregec.

Samozavestno stopi iz gruče, se mogočno postavi pred Anžetovega Anžeta in mu zagrozi:

»Ti! Pusti Jožka, če ne boš imel z menoj opraviti!«

Ta grožnja učinkuje kakor iskra, vržena na slamnato streho.

Deklice prestrašeno zbežijo na vse strani, dečki pa se v hipu razdelijo v dva tabora in se spoprimejo. Bunke padajo kakor bombe, vmes žaljive besede... veselega smeha ni več...

Juhuhuhu!

Anžetov Anže zdaj ve: kdor se z ognjem igra, se opeče. Največ bunk je odnesel z bojišča on...

Pomlad na jugu.

Prihajam kakor dih
iz materinih ust,
kakor pesem,
v noči sanjana.

A pri vas je dan meglen,
kot furlanska je jesen.
Iz gor oblaki žalostni
se pno

in trudno legajo
čez vso zemljo.

Razcvetela oljkove bom gaje,
zagorela v breskvah nežnobelih,
skrila v črešnjah se razcvelih,
in razlila se čez solčna Brda...

Marjan Tratar.

LOJZE POLJANEC:

Tajinstveni žarki.

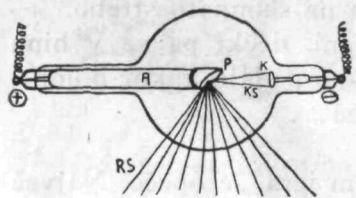
Močno je bilo srce malemu Peterčku, ko je pozvonil na velikih vratih bolnice. Zdravnik mu je naročil, da naj pride na rentgenološko preiskavo, kajti Peterčka je leva roka močno bolela pri vsakem premikanju. Pred dvema mesecema je bil pri telovadbi prav nesrečno padel in si zlomil dvoje kosti leve roke. Sedaj so bile nalomljene kosti sicer zaceljene, da je Peterček roko lahko uporabljal, toda vseeno so ga še semintja, tudi pri prav neznatnem naporu, mučile hude bolečine. Zato je bila potrebna preiskava z razsvetljenjem z rentgenovimi žarki.

Na njegovo zvonjenje je prišla odprt bolniška sestra in odvedla dečka v veliko, popolnoma zatemnjeno sobo, ki je bila razsvetljena z električno lučjo. »Malo boš počakal,« mu je rekla, »gospod zdravnik bo takoj prišel!« Tako je imel Peterček priliko opazovati stvari v tej zagonetni sobi. Na nekem železnem stojalu je bila pritrjena kockasta omarica, ki je imela na zadnji strani odprta vratca; v njeni notranjščini se je nahajala steklena cev, ki je bila v sredini razširjena v kroglo. Dvoje železnih držal je pa držalo na drugi strani omarice v okviru zelenkasto motno ploščo. Od tega aparata je vodila električna žica k neki v steno vzdani kameniti plošči, na kateri so bile pritrjene različne ure in stikala za električni tok. Vse to je zelo zanimalo našega Peterčka in še dalje bi opazoval te zanimivosti, da ni ravno vstopil zdravnik s sestro. »No, Peterček, ali te roka še vedno zelo boli?« ga je vprašal. Ko je Peterček potrdil, mu je rekel: »No, bomo takoj videli, sleci si suknjico in se postavi k temule zaslonjalu! Potem, sestra, lahko pričnemo!«

Temno je postalo v sobi, ko je ugasnila električna luč, in Peterček je slišal čudno brnenje, ki je prihajalo iz omarice, ko je sestra zavrtela ročico na kameniti plošči in vključila tok. Motno steklo pred aparatom je nenadoma zabliščalo v svetlozeleni barvi in Peterček je moral vtakniti roko med ploščo in omarico, v kateri je bila rentgenova cevka. Prvi trenutek se je malce prestrašil, kajti od svoje roke je videl le kosti in koščice. Šele, ko je bolj pazljivo pogledal, je videl v tankih obrisih tudi meso in kožo. Ko mu je zdravnik rekel, da naj roko malo obrača, je lahko vsako premikanje kosti točno zasledoval. Videl je, kako se v sklepu premika komolec in tudi zaceljena mesta v kosti je prav točno opazil. Skrbno je primerjal zdravnik kosti in gibe obeh rok in mu rekel: »Kosti so prav lepo zaceljene in bo-

lečine, ki jih imaš, ne izvirajo od ranjene roke. Gotovo te bolijo samo kite, ki so vsled mavčaste obveze malo otrpnile. Toda tudi to bo kmalu minulo.«

Ko je postalo zopet svetlo v sobi, je bilo Peterčku skoro žal, da ni mogel še dalje gledati tega čudežnega aparata. Med tem ko si je oblačil suknjič, se je pa kar opogumil in vprašal zdravnika, kako je prav za prav urejena takale cevka. Zdravnik mu je rade volje razložil: »Na cevki v omarici opaziš najprej na obeh koncih dva pola, ki segata v okroglo notranjščino cevke; eden se imenuje katoda (K) in nosi na svojem koncu kovinasto ploščico. Drugi pa sega do srede krogle in ima pritrjeno drobno ogledalce iz platine (P). Ta pol se imenuje anoda (A); v cevi sami pa ni skoro prav nič zraka. Če vključimo v to cevko električni tok na obeh polih (na sliki + in -), ki mora imeti zelo visoko napetost, potem prične izžarevati katoda (K) žarke (K 5), ki padajo premočrtno na platinovo zrcalce v sredini cevke;

radi tega pa nastanejo tam novi žarki, imenovani rentgenovi žarki (R 5). Ti žarki gredo od poševnega zrcala skozi steklo in imajo to lastnost, da prodrejo lahko veliko neprozornih teles, kakor les, usnje, papir in tudi meso in kožo našega telesa. Žarki so za naše oko nevidni; če pa zadenejo tole motno ploščo, ki je prepojena z neko posebno tekočino, pa zažarijo. Če vtaknemo torej med ploščo in cevko roko, nastane na zaslonjalu senčna slika, kajti na njem zažarijo samo tista mesta, katera zadenejo ti žarki. Ker pa kosti teh žarkov ne propuščajo, ostanejo za njimi mesta plošče temna. — Sedaj ti je gotovo vse jasno?« »Da,« odvrne Peterček, »samo tega še ne vem, zakaj se ti žarki imenujejo rentgenovi žarki.« »To je pa prav preprosto,« mu reče zdravnik, »te žarke je namreč odkril švicarski fizik Viljem Röntgen leta 1895. Njemu na čast so potem imenovali žarke, ki jih je sam imenoval x žarke, Röntgenove žarke. Tako počaščenje izumitelja je bilo popolnoma upravičeno, kajti ta iznajdba je pravi blagoslov za človeštvo. Koliko skritih boleznih so že našli s tem aparatom; sam si videl, kako hitro sem lahko pregledal tvojo roko!«

Peterček se je zahvalil prijaznemu zdravniku za njegovo pojasnilo in je vesel hitel domov povedat mamiči o izidu preiskave in o čudežnem aparatu.

Čudežna skrinjica.

(Ruska pravljica.)

Anjuta Smirnov je bila doma v prijaznem in lepem mestu Novgorodu. Takrat je vladal Rusiji car Ivan Grozni. Anjutin oče Pjotr je bil premožen trgovec s kožuhovino. Njegova zidana hiša je bila ena najlepših v celem mestu.

Pjotr je oboževal svojo edinko in vsak večer, ko se je vrnil iz trgovine, je sédel k zibki, v kateri je ležala mala Anjuta. Prijel jo je za ročico in božal vsak prstek posebej, rekoč:

»Sraka je prinesla kaše palcu, kazalcu, sredincu, prstancu... ,Grdi lenuh,‘ je dejala, ko je bil na vrsti mezinec, ,pojdi iskat mrzle vode, vroče vode, vrele vode!‘«

In Pjotr je zgečkal Anjutko na dlani in po komolcu in se smejal od vsega srca in smejala se je hčerka, dokler ni prišla mama, ki jo je prekrizala na čelo, na usta in na prsi in izmolila z njo večerno molitvico.

Ko je imela deklica sedem let, jo je učila Katja, stara mamičina pestunja, presti in tkati. Dijakon (duhovnik) notrdamske cerkve jo je vadil abecede po veliki knjigi z rdečimi platnicami in v kratkem času je znala Anjuta gladko čitati. Poleti je čitala mamiči na vrtu, obraslem od duhtečega bezga, pozimi pa v sobi, medtem ko je mamiča vezla zlate rože v tenko platno, Katja pa je predla ob peči. Če je prišel očka preje kakor po navadi domov, se je že na pragu razveselil lepe slike, ki se mu je nudila, objel in poljubil je svojo edinko, ki mu je pritekla naproti, in ji božal zlate kodre. Nenadna mamičina smrt pa je napravila konec srečnemu družinskemu življenju. Pjotr

je bil neutolažljiv, za teden dni se je zaprl v sobo in jokal, ves mesec ni spregovoril z nikomur. V cerkvi so se brale maše za dušo zlate mamice. Končno je začel zopet zahajati v trgovino in opravljati svoje posle.

Nekega dne (Anjuta je bila takrat že v petnajstem letu) je poklical k sebi Katjo in ji dejal:

»Jutri potujem v tujino. Krištof, moj prvi sotrudnik, bo ta čas prevzel posle v trgovini. Tebi izročam svojo edinko. Čez leto dni, če Bog da, se povrnem.«

Ko je preteklo šest mesecev, je javil Krištof Katji, da je trgovina propadla, da so blagajne prazne in da bosta hiša in vrt prodana na dražbi. Anjuti ostane poslej samo mala kočica, dve uri oddaljena od mesta.

Povrh vse nesreče je prišla še vest, da se je ladja, na kateri se je oče vračal v Rusijo, v hudih viharjih potopila.

* * *

Anjutina kočica je bila nizka, temna in zakajena. Zidovje je imelo več razpoklin, ki so propuščale veter in mraz. Edina oprava je bila stara miza in dolga lesena klop ob zidu. Katja in njena varovanka sta predli brez počitka od jutra do večera. Anjuta je v mestu prodajala platno, toda kupci so bili redki, in le pregosto je legla k počitku brez večerje. Poleti je bilo življenje nekoliko prijetneje, a ko je prišla druga zima, odkar sta živeli v koči, sta morali trpeti mnogo mraza in lakote. Na Svečnico je Katja zbolela in Anjuta se je morala sama boriti za vsakdanji kruhek.

»Zakaj delam in trpim,« je vzdihovala, »bolje je hitro umreti, kakor pa dan za dnem prenašati glad in mraz.«

»Čim večje je trpljenje, tem bližji je Bog,« jo je strogo zavrnila stara Katja.

Deklica si je obrisala solze, vzela platno in se zopet napotila v mesto. »Če ne prodam danes platna,« je dejala, »bova z njim pogrnili najin mrtvaški oder.«

Zunaj je bil srdit mraz, da je škripalo pod nogami, na laseh in obrvih se ji je delalo ivje. V mestu je povsod ponujala platno, toda nihče ga ni kupil. Ko se je večerilo, se je obupana vračala domov.

Mraz je naraščal, ledena burja je brila v obraz. Anjuta se je tesno zavijala v svoj tenki, raztrgani plašč, ozeble noge so jo bolele pri vsaki stopinji. Čez uro hoda je onemogla. Sedla je v sneg in se naslonila ob deblo stare smreke. Zaman se je borila proti spancu: Z zadnjim naporom je ponavljala molitvice, ki so ji prihajale na um.

Nenadoma se ji je zazdelo, da ji blagodejna toplota segreva premrle ude. Odprla je oči in zagledala lepo gospo, obsejano od ne navadne svetlobe. Prikazen se ji je smehljaje približevala. V rokah je držala svetlo skrinjico.

»Ljubi otrok,« je nagovorila Anjuto, »čula sem tvoje vroče molitvice. Poglej to skrinjico. Vsebuje zaklad, ki ti bo dal srečo in bogastvo. Podarim ti jo, a ne odpri je prej kakor v zadnji sili, če sta ves tvoj trud in delo zaman; sicer izgubi moje darilo svojo moč. Če pa najdeš srečo, preden si se zatekla k skrinjici, mi jo boš morala vrniti, ne da bi jo odprla.« Po teh besedah ji je tuja lepa gospa izročila zaklad, nato pa je izginila v megli.

* * *

Od tega dneva dalje se je življenje v koči popolnoma izpremenilo. Misel na zaklad, še bolj pa spomin na lepo gospo, ki jo je rešila bedne smrti v snegu, sta Anjuti pomagla, da je rada prenašala dnevne skrbi.

Prišla je pomlad in z njo toplo solnce. Obudilo je življenje tisočim cvetkam in nebroj ptičic je žgolelo na zelenem drevju krog kočice. Katji se je nenadoma povrnilo zdravje in dan za dnem je Anjuta hodila v mesto in vedno prodala vse platno, kar ga je prinesla s seboj.

»Oh, nikoli ne bom izvedela, kaj je v skrinjici,« je večkrat vzdihovala Anjuta.

Katja pa ji je odgovorila: »Čim več stvari na svetu izveš, tem preje se postaraš.«

Dobivali sta vedno več naročil iz mesta. Anjuti ni bilo treba več

vsak dan hoditi tako daleč, ker so se kupci sami pripeljali k njej ter kupili več platna kolikor ga je mogla nesti sama v mesto. Včasih je lahko ostala ves teden doma. Kočica je postala kmalu premajhna za kupce in trgovino in ker sta prihranili že precej denarja, si je Anjuta zopet kupila očetovo hišo z lepim vrtom. Kdo popiše veselje srečnega dekleta in njene stare pestunje, ko sta se po dveletnem bivanju v vlažni koči zopet selili v bivši lepi dom!

Ko je nekega dne šetala Anjuta po domačem vrtu, spominjaje se drage mamice in ljubega očeta, je stopil k ograji postaven mož zagorelih lic. Odprl je vrata, kakor da mu je vrt dobro znan, stopil k Anjuti, da ga je dobro videla v obraz in trenutek nato je padla ljubemu očetu krog vratu. Ni se namreč nahajal takrat na oni ladji, o kateri je prišla vest, da se je potopila. Ostal je bil v tujini, kjer

je našel srečo, zdaj pa se je vrnil bogat mož k svoji edinki, srečen, da jo je našel živo in zdravo.

Naslednjega dne je vzela Anjuta skrinjico in jo nesla k onemu drevesu ob cesti, kjer je nekoč prosila za smrt. Zdelo se ji je, da še nikoli ni bila pomlad tako mila in topla kakor takrat. Lahen jutranji vetrič ji je poljubljal čelo, v ušesih ji je šumelo, kakor da bi čula daljno zvonjenje srebrnih zvonov, ki je postajalo tem slajše, čim bliže je bila usodnemu drevesu. Ko je končno dospela na cilj, je pobožno pokleknila, rekoč:

»Preljuba gospa, vračam ti tvoj zaklad. Prinašam ti z njim iskreno zahvalo vsega svojega srca in vsega svojega življenja.«

Nato je vstala, hoteč oditi, a nenadoma je zaslišala glas: »Odpri skrinjico!«

S tresočo roko je privzdignila pokrovček — skrinjica je bila prazna. (V. Š.)

MANICA KOMANOVA:

Nalogo je prepisal.

Ni bil napačen ta Mihčev Jakec, res ne. Sicer ni bil izmed najboljših učencev, toda za silo je že šlo in ob sklepu šolskega leta se je doslej še vedno srečno »prerinil«. Tudi drugače je bil miren in ubogljiv deček. Pritožbe ni bilo nikoli čezenj, zato sta bila z gospodom učiteljem precej dobra prijatelja.

Na domačo šolsko nalogo ni pozabil nikoli. Pač — samo enkrat — kako bi rekli, napravil jo je, a po nekakem krivem potu. Pa mu je bila hitro kazen za petami. Le čujte!

Neko popoldne po šolskem pouku se je Jakec na privoljenje svoje matere odpravil v bližnji gozd, da nabere lonček borovnic. Ker je bil uren pri tem delu, je bil lonček kaj hitro poln. Že se je zaobrnil proti domu, dobro vedoč, da mora še tisti dan izgotoviti domačo nalogo. Pa je prilika nanesla, da je Jakec mimogrede naletel na svojega očeta, ki je kosil steljo. Pohitel je k njemu in mu ponudil borovnic.

»Če daš meni, kaj boš pa materi nesel,« je smehljaje vprašal oče in obenem že nastavljal klobuk.

»Bom drugih nabral,« je rekel Jakec in stresel v očetov klobuk dobro polovico sladkega sadu.

»Dobro,« je prikimal oče. »Ampak drži se tu v bližini, da te lahko priključem. Greva potem skupaj domov.«

In Jakec je že izginil med borovci...

Res sta šla potem z očetom skupaj proti domu. Bilo je že precej pozno. Tedaj se je Jakec spomnil, da še nima naloge, in kar ustrašil se je. Sicer bi jo bil zvečer že še napravil, toda od očeta kakor tudi od gospoda učitelja je večkrat čul, da luč ni dobra za oči. Poleg tega je bil pa tudi precej truden. Pa je sklenil sam pri sebi:

»Naloga pride na vrsto itak šele jutri popoldne. Jaz pa ostanem jutri čez opoldan v šoli in tedaj prav lahko in v miru vse izgotovim.«

Drugo jutro je Jakec prosil mater, če sme počakati popoldanskega pouka kar v šoli. Ker je bila šola precej oddaljena, mu je mati to večkrat dovolila. Tudi tisti dan ni imela nič proti temu. Stresla je v Jakčevo šolsko torbo nekaj jabolk in dodala še pošten kos črnega kruha.

Ko je potem Jakec po dopoldanskem pouku pohrustal sočna jabolka in založil še precejšen brtevcs kruha, se je pripravil k pisanju domače naloge. Bilo je nekaj iz računstva.

Ali tisti dan Jakec kar ni bil razpoložen za delo. Saj se je trudil, a ni šlo. Pa je že v mislih napravil račun, o katerem je bil trdno prepričan, da bo pravi, toda tisti hip ga je zmotilo kričanje součencev doli na vrtu in spet se mu je vse zmedlo. Čas je urno potekal. Jakec je postajal vedno bolj nervozen.

V tej stiski se je nehote ozrl pod klop, kjer je imel shranjene knjige njegov sosed Peter. Porodila se mu je misel, katere se je v svojem poštemem srcu prvi hip ustrašil. A vendar je bila tako vabljiva.

»Ali je res tak greh, če bi samo nekoliko pogledal v njegov zvezek? Samo danes in nikoli več!«

Brž je izvlekel Petrovo torbo, odprl njegov računski zvezek in hitel prepisovati...

Komaj je končal in pospravil Petrove reči spet na svoje mesto, že so jeli prihajati v učilnico dečki. Pričelo se je pravcato žvrgolenje, ki se je stopnjevalo vse dotlej, da je vstopil gospod učitelj.

Ko so posedli, se je takoj pričelo pregledovanje domačih nalog. Gospod učitelj je popravljaj, učil, grajal in semtertje tudi pohvalil, kakor je kdo zaslužil. Prišel je do Jakčeve klopi, vzel in pregledal najprej Petrov zvezek.

»To je pravilno, to pa ni! In to tudi ne! Tu, tu in spet tu ni prav. Torej v celem tri napake. Popravi in bodi bolj pazljiv! — No Jakec, daj še ti!«

S tresočo roko je Jakec pomolil gospodu učitelju zvezek, v svesti si, da je storil nekaj, kar ni bilo prav.

To bi bilo, to pa je napačno! In potem — vidiš ga — prav tiste napake si napravil kakor Peter. Kako pa to?«

Na to vprašanje gospoda učitelja je Jakcu burno zatolklo srce.

»Ha, ha, to ste pravi! Čuješ Jakec! Ali sta se s Petrom domenila, da streljata oba enake kozle?«

Ko bi bil Jakec bolj prevejan, bi se bilo morda še kako prikriilo, toda njegova nepokvarjena nprav se je upirala, da bi nalagal svojega dobrega vzgojitelja. Zaihtel je na glas in s težavo sunil iz sebe:

»Prepisal sem, od Petra — prepisal.«

»Kaj — ti — prepisal? Kako to? Zakaj si to storil?«

In Jakec je skesano povedal vse. Da je bil včeraj z očetom predolgo v gozdu, da danes nikakor ni mogel naloge sam napraviti, da mu je žal in da nikoli več ne bo poskusil kaj podobnega.

Gospod učitelj mu je napravil ostro pridigo. Med drugim je rekel s poudarkom:

»Kar si napravil danes, je neke vrste tatvina, jaz sem te pa doslej vendar imel za poštenega. Kaj bo s teboj?! Mali grehi vodijo v vedno večje grehote. Jakec, pazi se!«

Posebne kazni pa dobri gospod učitelj Jakcu ni naložil. Poznal je dečka in vedel, da je bila to le njegova hipna zmota, za katero je v svojem mehkem srcu že sedaj dovolj kaznovan. Saj je pa tudi skesano in svečano obljubil, da kaj takega ne bo storil nikoli več. Kar pa Jakec obljubi, tudi drži. To pa, to!

JOŽE HRIBAR:

Planinke.

V naših gorah doma v zelenem Spodnjem Štajerju ni planink. Sosedov Jakec pa je trdil, da ve pod vrhom sv. Barbare za skalo, kjer cvete vsako pozno pomlad šopek skalnato sivih zvezdic, in Jakec je že vedel, ker je venomer stikal po skalah okrog stare cerkvice, po kateri se je imenovala tudi visoka gora, na kateri je stala.

Komaj so odzvonili pri fari binkoštni zvonovi, se je Jakec že oziral proti vrhu zelene gore, kamor se odpravita z očetom odslej vsako soboto popoldne, ker je opravljal Jakčev oče pri farni podružnici sv. Barbari vsako poletno nedeljo cerkovniške posle v cerkvi in gostilničarske v nizki planinski bajti pod cerkvijo.

Tudi jaz sem že bil s staršema nekdam tam gori in vsako leto me je mikalo znova. A niti očetu, niti materi ni bilo do romanja na strmo goro in tako sem lahko gledal cerkev sv. Barbare le iz doline.

Neke sobote popoldne pa pride Jakec k meni v drvarnico, kjer sem moral sekati steljo.

»Greš z menoj k sveti Barbari? Boš pomagal nesti! Oče so odšli že zarana, jaz sem pa moral počakati na meso, ki ga vzameva s seboj na goro. Dobiš krono in južino, spala bova pa na senu. Greš?«

Starši so se dali preprositi in pod večer sva jo primahala dvanajstletna junaka po zadnjem klanecu pod cerkev. Vse je bilo lepo in prav ničesar ni bilo, kar bi me bilo moglo odvracati od prijetnega bivanja na gori.

»Pojdi,« je dejal Jakec, ko sva se vračala v nedeljo zjutraj v dolino. »Pojdi, ti pokažem nekaj lepega.«

Prišla sva s poti na ozek ovinek in od tam splezala po skalah, stopinja za stopinjo navzdol, do ostre konice, ki je osamljena molela iz grčavih sten.

»Glej!«

Tik pod nama sem zagledal rožice, ki sem jih doslej videl le na slikah in eno odtrgano v molitveniku svoje sestre.

Tedaj pa se je Jakec sklonil in tudi jaz sem upognil telo in stegnil roko. Zadel sem menda vanj — saj še danes ne vem, kako je prišlo; da sem napol visel, napol ležal na trebuhu in se z obema rokama krčevito oprijemal trde, koničaste skale, ko se je poleg mene nekaj odluščilo in telebaje padalo nekam daleč... Niti enega krika, niti kratkega vzdihla nisem slišal, slabo mi je bilo in nisem si upal odpreti oči.

Splezal sem nazaj in skoro prišel domov. Že isti večer so prišli sosedomi izpraševati, vsi so vpili nad menoj, me prosili in silili vanje, a verjemite mi, da nisem zmožgel resnične besede. Odkimaval sem in rekel, da ne vem nič — da ga nisem videl, ker je zaostal na potu. Izpraševali so me v šoli, gospod župnik so me poklicali k sebi in oče mi je grozil s palico, a jaz sem bil postal trd in molčeč.

Jeseni so ga našli lovci in cela šola je šla za pogrebom. Mene so odpeljali žandarji in njim sem vse povedal, kar sem vedel in videl. Nato so me izpustili.

Otroci poslej niso marali več zame in odrasli so se ozirali za menoj hudih oči in vendar ga nisem jaz na vesti, sosedovega Jakca, ki je umrl radi šopka srebrnosivih planinskih zvezdic, ki sem mu jih letos spomladi prinesel in vsadil na ozki, tihi domek ob cerkvenem zidu pri fari.

Nekaj o radiju.

Najdražja, v zdravilstvu pa najdragocenejša snov, kar jih dandanes poznamo, je radij (ne radio!). To je kemična prvina, od katere imamo na vsem svetu do danes le 250 gramov, torej komaj četrt kilograma.

Najbolj znana je ta prvina po svojih močnih žarkih, ki šele po 1000 letih izgube na moči. Te žarke rabijo dandanes zdravniki v prvi vrsti za zdravljenje težkih bolezni, posebno raka, ki zahteva leto za letom že več žrtev kakor tuberkuloza. Zdravniki so dognali, da se da ta rak še najbolje zdraviti z radijevimi žarki. Zato pa si prizadevajo vse države, da si pridobe nekaj radija, da čim uspešneje zdravijo to hudo bolezen.

Še nedavno so pridobivali največ radija na Češkem v mestu Joahimovu. En gram radija pa je veljal že pred svetovno vojno skoraj pol milijona zlatih

kron. Med vojno pa se je ta cena skoro podvojila. Danes pa pridobivajo radij tudi v drugih deželah, n. pr. v Ameriki in na Španskem in zato je cena danes nekoliko manjša. Stane en gram še navzlic temu nad 1 milijon dinarjev.

Da dobijo 1 gram radija, morajo predelati pol milijona kilogramov rude, potem skoro prav toliko kemikalij, 1000 ton premoga in 10.000 ton kemično čiste (prekuhane) vode. Za izvršitev tega procesa je potrebno 150 delavcev.

Na Francoskem imajo 8 gramov radija, na Angleškem pa 42. Švedi ga imajo 12 gramov, v mestu Monakovem pa ga imajo pol grama in tudi naša država ga je dobila pred nekaj leti par gramov.

V najnovejšem času so odkrili tudi v Afriki obširna ležišča rude, iz katere dobivajo radij. Velike trgovske družbe, ki imajo vso rudo v svoji posesti, pa nočejo, da bi cena tej snovi padla, in zato zadržujejo produkcijo kolikor morejo. Tako je radij še danes najdražja snov na svetu.

Kresnice.

Aj kresnice — zlate lučke
v travi se užigajo,
kakor bajni zlati cveti
v tiho noč se dvigajo.

Aj kresnice — misli moje,
kam vas nesejo peroti?
Ali v temno noč brezzvezdno,
ali jasnim dnevom naproti? ...

† Francè Zbašnik.

Kozličkov nauk.

P mlad je bila že daleč. Vroče solnčece je dajalo še zadnjo moč žitnim klasom, da dozore. Tistega večera se je odpravljaj bradati kozliček na izprehod, da obišče znance.

Pod gozdom zagleda goske. Lepo v vrsti se zibljejo, druga za drugo, in čebļajo med seboj. Ko pride bradati kozliček do njih, sname klobuček in napravi najlepši poklon: »Kam pa vé, goske, mek, mek?« Goske sklonijo glave in zavozijo v travo na bregu, ne rečejo pa ne: Dober dan. Kaj še, da bi soseda vprašale: Kam pa?

Kozliček si gladi svojo bradico. Modro stoji in misli: Če eden pokima za dober dan, mora drugi tudi vsaj pokimati. Domišljavke, le počakajte, vas že naučim!

Trk! — Joj, so se goske ustrašile! Kar zagagale so od strahu in groze. Kozliček — hup — se je zakadil med nje in dajal z rogovi in nogami nauke na vse strani.

Če gredo zdaj kdaj goske v svoji vrsti pa srečajo kozlička z brado, že od daleč nežno kimajo in prijateljsko pozdravljajo: »Kozliček naš, dober dan! Kako se imaš?« Pa si misli zdaj bradati kozliček: »Naučil sem vas dostojnosti, goske neumne, kaj?! Saj ga ni pod božjim solncem, da bi mu moji rogovi vsega ne utepli v glavo, če je še tako malo soli v njej.«

Lida Vedralova.

Slovanska.

(Andrej Rapè.)

Uglasbil Ferdo Juvánc.

Zmerno.

Mladinski
zbor

f

Slo - van-ski rod, ti ve-lik, si-len, bo - gat, če-stit si, ple-me-

nit, ki v mi - ru ti in tr-dem bo - ju sr - ca je vse-lej čut od-

mp *mirno*

krit! Slo - van - ska zemlja, lju - ba, le-pa, vsa sre - ča v te - bi
si - nov tvo-jih ro - ka pridna pov - sod u-stvar - ja

mp

Slovanska zemlja saj sinov tvojih lju-ba, le-pa, roka pridna

I. II. *f*

je, radost, saj ti - bla - gost. Slo - van-ski je - zik,

ff

go-vor slad-ki, gla - siš se či-slan ši-rom svet; naj bo, kdor rod, zem-

ff

ljó in je-zik slo - van-ski za - ta - ji, pro - klet, naj bo pro - klet!

Naposled je zaslišala moje vpitje mlada ženska. Prihaja vsak dan zjutraj, pospravlja sobo, prinaša živež. To je služkinja. Osvobodila me je in vzela na roko. Božala me je in ponavljala: »Revše! Revše malo!« Čutila sem hvaležnost do nje, ker je bila dobra. Objela sem jo za vrat in sem jo hotela poljubiti. Spačila se je namah in pokrila obraz z dlanjo. Kaj to pomeni? Zakaj je naredila tako?

Mlada ženska je dobra, toda... Ne vem, kako bi temu rekla... Nekaj me je namah užaloštilo... Ljudje so dobri ali zlobni. Katerih je več? O, ko bi bili le dobri ljudje! Tedaj bi bilo za vse na svetu dobro življenje. I za ljudi i šimpanze i »dolge gobce« i slone.

Morda tudi za leoparda in pisane kače?

Ne maram tega, ker jih sovražim! Zakaj je leopard ubil Rruja? Kaj je storil kači mali Aka? In vendar ga je kača požrla?

Če bi bilo vse, kar živi na zemlji, dobro, kako srečno bi bilo naše življenje!

Dan, ko postanem podobna Ori-Oriju.

Tresla sem se ves dan. Ne morem se segreti niti pod odejico. Zo-Zo je to opazila, se posvetovala s Tojem in odšla v mesto.

Nimam rada, če si Zo-Zo stavi klobuček na glavo. Vem, da gre z doma. Hrepenim za njo in plakam včasi.

Zo-Zo se je kmalu vrnila. Razvezala je zavojček.

»Pojdi sem, Kaškica!« je zaklicala. »Oblečem te.«

Kmalu sem imela na sebi rdeče hlačice in toplo suknjico, na nogah pa črne nogavičke. Takoj sem se počutila bolje. Mraz me ni več mučil. Ogledala sem se v zrcalu. Prav lepa oblekca! Spomnila sem se Ori-Orija. Sedaj moram delati vedno to, kar je delal on. Začela sem hoditi po dveh nogah; le včasih sem se podpirala z ročico.

Prekopicala sem se in sem se sama naučila delati saltomortale double, ki se je z njim tako ponašal »striček«.

Poskusila sem se celo dobro zagugati na zagrinjalu ali na lijani. To mi je zagrozil s prstom. »Aha!« sem si mislila. »Ne sme se?

Dobro — ne bom delala tega! Starejši, a tembolj še ljudje vedó, kaj je mogoče, a kaj — ne.

Žvižgala sem na razne glasove. Pozneje sem vzela Tojevo palico in sem jo vihtela nad glavo, da je delala veter. Zo=Zo in To sta se smejala, gledajoč moje šale. Splezala sem na stolico in s palico zbila z obešalnika Tojev klobuk. Hotela sem se pokriti, da bi se pozneje lepo klanjala kot ljudje. Vendar me je klobuk pokrtil do ramen. S trudom sem zlezla izpod težkega klobuka... Malo sem se celo prestrašila. Ko sem se uzrla v zrcalu, sem se od veselja zasmejala.

Imam zelo lepo rdečo oblekco. Srečna sem.

Jokala sem, ko mi jo je Zo=Zo slekla, preden sem legla spat... Zato mi je oblekla dolgo belo košuljico. Sedaj se ne bojim mraza!

Dobra, mila Zo=Zo!

D a n o s u p n j e n j a .

Sedaj hodim vedno v obleki.

Sem mali Ori=Ori! Hotela bi biti njemu podobna. Nositi vsem radost in veselost. Pomagati v nesreči, reševati v nevarnosti. Ne vem, če pogodim to?

Danes sem imela čudovito prigodo... Osupla sem, ker je nič ne razumem.

Zo=Zo in To sta se oblekla, me pobožala in šla z doma. Po njih odhodu sem se malo zjokala. Vedno mi je težko, kadar odhajata. Vendar, treba je bilo nekaj delati. Vzela sem svoj dnevnik, splezala na kanape in pisala.

Nenadoma sem v nasproti stoječem zrcalu opazila, da se duri počasi odpirajo. »Uh! Uh!« sem zamrmrala potihó.

Neznan človek je vtaknil glavo skozi špranjo. Pazljivo si je ogledal sobo in prisluškoval. Počenila sem in molčala. Mislila sem, da se morda hoče človek poigrati z menoj kakor Fifi. Človek se je brez šuma priplazil v sobo. Stopajoč po prstih je stopal dalje in se približal omari. Odprl jo je in začel metati ven obleko in različен bliščeči se drobiž. Zo=Zo ga nosi na vratu, na prsih in na prstih. Blešči in iskri se od belih in rdečih kamenov.

Tedaj sem že vedela, da se neznanec hoče igrati z menoj! Sicer ne bi skladal tega vsega na pod. Delal je to radi mene, da bi se mogla igrati s svetlimi stvarmi.

Zo=Zo mi jih ne daje v roke. Če se jim približam, pravi navadno: »Ni mogoče, Kaškica, to so biseri, zelo dragocene stvari! Lahko jih vržeš kam...«

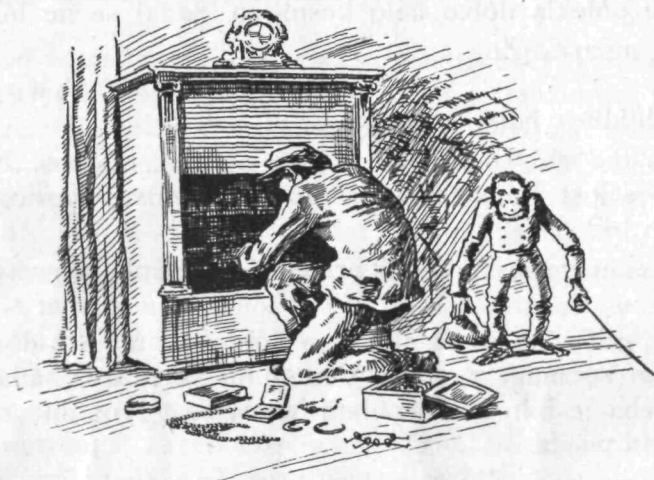
Zelo sem bila hvaležna neznanemu človeku, da me hoče pozabavati. Sklenila sem, da mu napravim prijetnost in veselje. Opazila sem, da je imel temen, bleđ obraz. Mislila sem, da je žalosten. Takoj ga razvedrim!

Skočila sem s kanapeja, si postavila odejico na glavo in vzela Tojevo palico. Natihoma sem smuknila v sobo, kjer je bil neznanec. Plazila sem se tako tiho, da me ni nič slišal. Obstala sem kraj njega in zažvižgala na vso moč.

Neznanec je presunljivo zakričal in zbežal k vratom. Gonila sem ga in tolkla s palico po nogah, kričeč na ves glas: »Ah! Ah! Ah!«

To je bila vesela zabava!

Neznanec je planil, ne da bi se ogledoval, na hodnik in podrl človeka, ki je prihajal mimo s podstavkom. Nekaj je padlo z brenketom in truščem na tla. Razlegli so se kriki in topotanje nog. »Tat! Tat! Primite ga!« so klicali z vseh koncev.

Kaj je to tat? Ne razumem...

Šum in trušč sta me prestrašila. Skrila sem se pod mizo. Kmalu se je v hiši vse pomirilo. Skobacala sem se zopet na kanape in mislila o vsem, kar se je zgodilo.

Če premišlujem ali pa če se spominjam minulih časov, se navadno tresem. Tako delam včasih dolgo časa... Zdi se mi tedaj, da visim na lijani nad zemljo in se gugam. Z višine vidim vse kakor na dlani. To me spominja tudi džungle, nebatičnih mahonovih dreves, mamice, brambovcev, stražečih po noči, atka in veselega Ori-Orija.

Ko sem začula korake Zo-Zo in Toja (jaz vedno spoznam njiju korake oddaleč), sem se nehala tresti in sem čakala.

Zo-Zo in To sta prišla s celo trumo ljudi. Med njimi so bili tudi taki, ki so imeli kakor »striček« svetleče se gumbe. Vsi so govorili naenkrat, si ogledovali odprto omaro in po tleh razmetane stvari. Med neznanimi ljudmi sem zapazila človeka, ki se je prikradel v naše stanovanje in se hotel z menoj igrati.

Nekaj so ga izpraševali. Odgovarjal je s tihim, preplašenim glasom, kazoč name in na svoje noge.

»Mala opica je splašila tatú! Pogumna opica!« so klicali ljudje. Kaj pomeni »tat« in »pogumen?« Naposled so neznani ljudje zapustili sobo. Zo-Zo me je vzela na roko in me ljubkovala. To se je smehljaj in povedal: »Kaška je naš zvesti varuh!«

»Varuh?« Še ena nerazumljiva beseda! Kdo mi vse to razjasni?

To je našel med razmetanimi stvarmi palico, ki sem jo pustila na pragu. Pokazoval jo je Zo-Zo in se veselo smejal. »Ha! Ha! Ha!« sem ponavljala.

Gnana od nepojmljive radosti sem skočila iz rok Zo-Zo. Posrečilo se mi je narediti dva obrata v zraku. Saltomortale double!

»Ah, ah, ah!« sem godla ponosno. Čutila sem, da postajam vedno bolj podobna Ori-Oriju.

Morda sem tudi jaz pomagala komu v nesreči? Morda sem bila plemenita?

Danes sem zelo, zelo srečna, dasi ne vem, zakaj.

Ah! Ah! Ah!

(Nadaljevanja in konec v prihodnjem letniku.)

FRANJO ČIČEK:

Turški zvon v Hočah.

(Pripovedka.)

Ko so neko jesen Turki ropali na Dravskem polju in okoli Maribora, menda leta 1529. ali 1532., so opustošili in požgali tudi »Hočje« ali Hoče. Bila je pa takrat silovito deževna jesen. Vsi potoki so narastli in kar čez polja je lila voda.

Hočani so poskrili najdražje v luknje pod hočko cerkvijo ali v grad Hompoš, deloma pa v pohorske gozdove, kamor so napadli tudi živino.

Turki, videč, da je vas prazna, so jo iz jeze požgali — nato pa so se spravili v zvonik, potegnili najlepši zvon, ga naložili na voz ter odpeljali doli proti današnji železniški postaji Hoče. Tiste dni pa še hočki potok in cesta nista imela ločene poti, temveč voda je tekla kar po grapi, kjer so ljudje tudi vozili. Nenadoma so Turki obtičali z zvonom v vodi in blatu. Nikamor ga niso mogli več spraviti. Ker se jim je pa zelo mudilo, so ga pustili tam in oddrveli dalje proti Ptuju.

Po odhodu Turkov so prišli skriti Hočani zopet na svetlo, spravili so zlahka zvon nazaj v zvonik, odkoder je poslej donel s svojim srebrnim glasom po hočkem polju. Ljudje so rekli: »Turški zvon poje,« kadar se je oglasila mila njegova pesem.

Na mestu, kjer so Turki obtičali z njim, so postavili Hočani lično kapelico v spomin na čudoviti zvon, ki ni hotel iz svoje upepeljene vasice.

Prof. JULIJ NARDIN:

Pretakanje soka v rastlinah.*)

Obraz mojega sosedčka je žarel kakor vzhajajoče sonce.

»Vsi poskusi so se mi posrečili!« je vzkliknil in mi začel pripovedovati na dolgo in široko, kako jih je napravil. Posebno dobro se mu je obnesla veja, ki je najjače in najhitreje vsrkavala vodo po stekleni cevi. Poudaril pa je, da me ni posnemal po opičje, ker je uporabil za določanje hitrosti izhlapevanja rdečilo namesto črnila. Vejo je pustil, da je srkala in srkala, dokler ni izginila v njo vsa voda in nazadnje tudi rdeča tinta. Imel jo je pri roki. Vzel sem mu jo in prerezal. Rezilo sem vodil po njeni sredi in ga zasukal ob najvišjem listu, ki sem ga razdelil s pecljem vred na dva dela.

»Vidiš, kod je šla tinta? Po finih kanalčkih, po tankih ceveh tja do listnega roba.«

»Kakor kri po žilah! Jelite?«

»Seveda! Te cevi so žile, pa tudi črevesa. Dovajajo hrano iz zemlje, kjer je želodec razpreden v brezštevilna koreninska vlakenca. Ta vlakenca vpijajo vodo in kar je v njej raztopljenega, in jo potiskajo kvišku, kakor je delala klobasica, polna cukrne raztopine.«

»Aha! in listi jo vsesavajo kakor vaša glinasta posoda?«

Tako je. Pa pomagajo tudi še druge sile pri dviganju soka v rastlinah in celo v znatnejši meri. Sicer ne bi bilo razumljivo, da se povzpne tekočina v drevesih sto in še več metrov visoko.«

Pogledal me je začudeno.

»No, preudarimo nekoliko! Prepričal si se sam, da se dviga voda v klobasici tem bolj, čim več cukra, oziroma soli je v njej raztopljenega. V koreninicah je pa razmeroma malo teh snovi. Tudi veš, da kanalčki luknjičave posode tem krepkeje vsrkavajo, čim ožji so. V listju najvišjih vrhov bi morali biti tako ozki, da se ne bi mogla preriniti skozi nje voda v količini po več sto litrov na dan, kakor se v resnici dogaja.«

Postal je zelo radoveden.

»Glavna sila, ki vleče tekočino tako visoko, je v bistvu enaka z ono, ki potiska sok iz korenin proti listom.

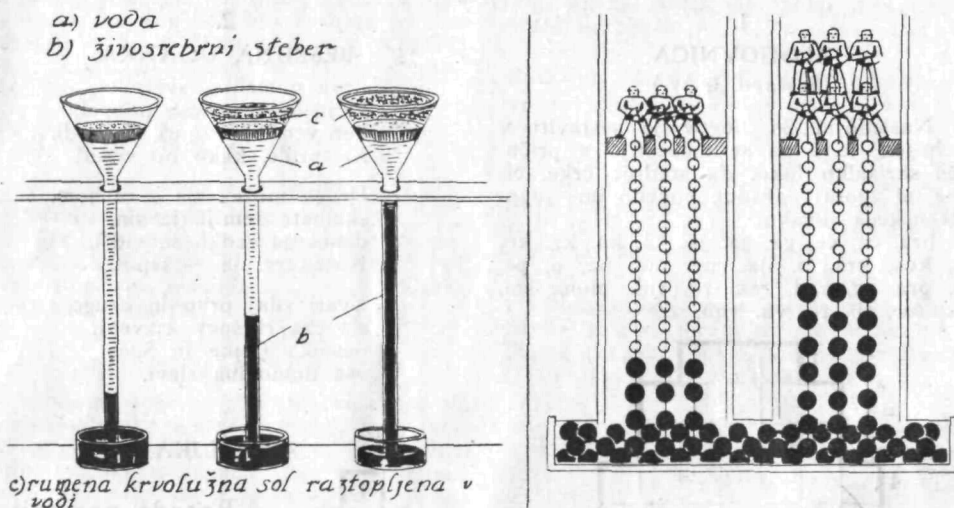
Poglej tja na mizo. Vidiš tri priprave, stoječe druga poleg druge. Z njih pomočjo ti bom skušal razložiti, kako vlečejo drobni nevidni težaki vodo v višino. Vsaka izmed teh priprav sestoji iz steklenega livnika z dolgo in tanko odtočno cevjo, potem iz žgane luknjičave glinaste krožne plošče, vdelane sredi livnika, in iz skledice, v katero moli konec odtočne cevi. Gornji predel prve je prazen, dočim vsebuje predel druge in tretje raztopino rumene krvolužne soli. Spodnji predel vseh treh pa je napolnjen s čisto vodo. V odtočnih ceveh vseh se je že bolj ali manj dvignilo živo srebro, ki so z njim napolnjene skledice. V prvi posodi se še dviga zaradi izhlapevanja vode ob gornji strani glinaste plošče. Zapazil boš, da to dviganje takoj preneha, ko zlijem na ploščo nekoliko čiste vode. Vidiš, celo pada! Gornja voda teče tedaj skozi luknjice v glinasti plošči. Vlečeta jo spodnji tekočini s svojima težama. To padanje pa lahko preprečim. Samo malo zdrobljene soli vsujem v gornjo vodo, da se v njej raztopi. Ako zaznamuješ lego živo-srebrnega stebra, lahko opaziš, da se je začelo celo počasno dviganje. Živo srebro se bo dvigalo le do neke meje, ki je odvisna od množine raztopljene

*) Nadaljevanje članka: Pokazati ti hočem nekaj novega . . . v 4. št. tega letnika.

soli. V drugi pripravi stoji živo srebro šest centimetrov visoko, v tretji pa dvanajst, ker je pri tej dvakrat toliko soli v gornji vodi kakor pri drugi. — Ti dve pripravi sta bili napolnjeni že pred par dnevi, pa navzlic temu ne opaziš, da bi prehajala sol iz gornjega predela v spodnjega, kjer je voda še vedno kristalno čista. — Slani delci so kakor težaki, ki dvigajo dolge vodene verige. Čim več jih je, tem više jih potegnejo. Opirajoč se ob ploščo, bi zdrknili skozi njene luknjice pod svojo težo in težo verige, če bi bili kanalčki preveliki. Te sem pa napravil tolikšne, da gredo vodne verige lahko skozi nje, ne pa rumeni težaki.«

»Pa kako ste to napravili?«

»Zelo enostavno. V gornji del posode sem vлил nekoliko raztopljene modre galice. Ko se je glinasta plošča ž njo prepojila sem odlil modro tekočino in posodo napolnil z raztopino rumene krvolužne soli. V plošči, kjer je prišla rumena sol v dotiko z modro, je nastala rjava tenka kožica, ki ima tako majhne luknjice, kakor jih potrebujemo za ta poskus.

Takšne polpropustljive kožice so tudi stene malih celic, iz katerih je sestavljeno listje rastlin. V teh celicah se tvori cukar v takšni množini, da vleče njegova raztopina vodo tudi do najvišjih vrhov.

Ker se sok dviga tako visoko tudi spomladi, ko drevo nima še listja in ker takrat celo kaplja iz obrezanih vej, so nekateri mnenja, da so v rastlinah tudi posebne celice, ki črpajo sok, da ima rastlina nekaka srčeca.«

»Gospod! Kaj bi se zgodilo, če bi zadelali luknjice listja, da ne bi mogla voda izhlapevati? Potem pač ne bi bilo treba rastline venomer zalivati?«

»Pa tudi rasti ne bi mogla. Hiral bi. Voda, ki jo vsrkava, vsebuje razne snovi, ki so ji potrebne za njen razvoj. Čim več popije, tem bolj se redi. Potem tudi dihati ne bi mogla. Ne bi mogla sprejemati iz zraka najvažnejše snovi, ogljika, ki se nahaja v njem zvezan s kisikom kot brezbarvni plin. Ta pronica skozi kožne luknjice v listje, kjer se razkraja pod vplivom solnčnih žarkov. Kisik se vrne v zrak, dočim se ogljik združi z drugimi snovmi, ki jih potrebuje rastlina za svojo gradnjo.«

»Čudno!«

»Res je čudno. Poskusi, ki si jih videl, le nekoliko osvetljujejo način rastlinskega delovanja. Napravili so še dosti drugih in jih še bodo, preden se jim bo posrečila rešitev najzanimivejše uganke, uganke življenja.«

Naše uganke.

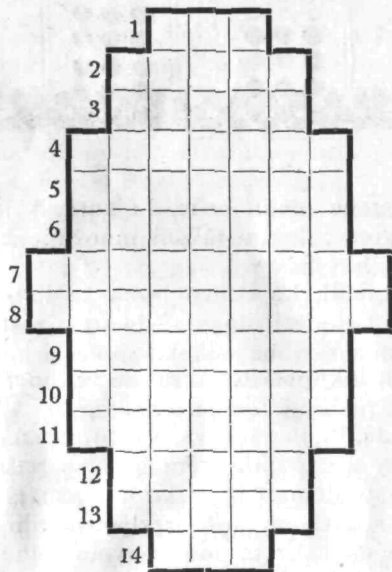
1.

ZLOGOVNICA.

(Sestavil J. W.)

Naslednjih 36 zlogov je sestaviti v 14 besed; le-té pa se namestijo v priču-jočo skrižalko takó, da srednje črke, čis-tane od zgoraj navzdol, povedó ime jugo-slovenskega junaka:

bra, ča, če, ga, ga, ja, ka, ka, ke, ko, ko, kos, kra, li, lja, me, mo, ne, o, pe, po, pra, ra, rad, rek, ro, run, slom, sol, šek, tec, tli, to, va, van, zi.

Besede pomenijo: 1. del glave; 2. sta-roslovanskega boga; 3. evropsko glavno mesto; 4. mesto v Savski banovini; 5. vas v Poljanski dolini; 6. dvoživko; 7. gorovje v Jugoslaviji; 8. državo v Južni Ameriki; 9. vas v Savinjski dolini; 10. slovenskega pisatelja; 11. trg ob Sotli; 12. dan v tednu; 13. pritok Save; 14. ptico pevko.

2.

BESEDNA UGANKA.

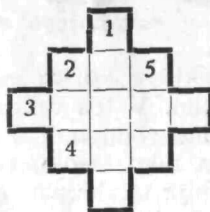
Prva pomenim svetnika,
ki ni še v nebesa prispel,
ker vedno le gori še hodi.
Ko pride, kako bo vesel!

Druga možakarja z mehóm,
skalnate zemlje je sin,
danes ga redko še vidiš.
Naše krvi je — trpin.

Zvari zdaj prvo in drugo,
slavčka ti spev zazveni:
pesnika Oljke in Soče
vsa domovina slavi.

3.

KRIZALJKA.

Besede pomenijo:

Navpično: 1. ptica,
2. želja vseh narodov,
5. močan; vodoravno:
2. mesec, 3. obrtnik, 4.
vodna žival.

4.

DVE IZPOLNIVKI.

1.

Z d sem reka slovenska,
zelene valove valim;
s t me po travnikih najdeš,
spomladi ljubó zelením;
s k pa živina rogata,
se druge močno veselím.

2.

Z e modrosti polna,
rada mladino učim;
z o sem časovna meja,
zamudne dolžnike plašim;
z a živalca dvoživka,
po kleščah in hoji slovim.

RESITEV UGANK IZ 9. ŠTEVILKE.

1. Zastavica v podobah: Kar te ne peče, ne gasi!

2. Križaljka: Vodoravno: 1. Bošhinj, 2. Nada, 3. os, 4. ga, 5. ko, 6. lov, 7. grd, 8. kri, 9. lan, 10. as, 11. ti, 12. slon, 13. Primož.

Navpično: 14. Solkan, 15. Sora, 16. on, 17. hag, 18. ali, 19. Ida, 20. som, 21. na, 22. no, 5. krat, 23. Vodnik.

3. Zvezdnica: Nesreča nikoli ne praznuje.

4. Zlogovnica: 1. Vižmarje, 2. ivje, 3. želodec, 4. Marijan, 5. Amerika, 6. ribolov, 7. jabolko, 8. Eva.

Začetne črke torej: Vižmarje.

Use štiri uganke so rešili:

Boris Debelak, Slovenjgradec; Dušan in Boris Dernovšek, Sv. Barbara v Slovenskih goricah; Ivanka Kapus, Koroška Bela; Flajšman Živka in Picelj Pepica, Metlika.

Tri uganke je rešil:

Radovan Vrabl, Maribor.

Dve uganki je rešila:

Mimica Ibovnik, Bled.

Ker smo morali z listom brž v tiskarno, ostalih, počasnejših ugankarjev to pot žal nismo mogli upoštevati. Na svidenje torej spet v jeseni!

DROBNE ZANIMIVOSTI.

Stoletna roža ali aloa, ki cvete v svoji domovini vsako šesto do deseto leto, dobi pri nas cvetove le vsako petdeseto leto. Palme učakajo starost 250 let, bršljan raste 450 let; pravi kostanj živi preko 800 let in hrast celo 1600 let.

Angleški kralji v 13. stoletju še niso spali v posteljah, temveč na slamnica. Postelj takrat namreč še niso poznali. Za kraljice Elizabete (leta 1558. do 1603.) je ležala večina angleških državljanov še na lesenih klopeh; namesto zglavja so imeli lesene podstavke, kakor jih imajo še danes Japonci.

Žepna ura tiktaka hitreje, kakor pa bije človeško srce. Človeško srce udari v eni uri 4200 krat in 36,792.000 krat v enem letu. Redki so primeri, da doseže človek starost 100 let; srce 100 let starega človeka bi doseglo 3,679,200.000 udarcev.

Največji vodopad na zemlji ni Niagara v severni Ameriki, temveč Kajetanar v Angleški Gvijani. Voda tega slapa pada z višine 230 m. Ta visočina je 5 krat

večja kot ona Niagare. Moč tega padca cenijo na 2,500.000 konjskih sili, a ono padca Niagare le na 1,250.000 sil.

V muzeju v Nürnbergu v Nemčiji hranijo knjigo, ki je bila natisnjena v 17. stoletju. Knjiga ima 208 strani in ni večja kakor noht na palcu. V Londonu pa je bila prodana knjiga z naslovom »Almanah«, ki je bila natisnjena leta 1838. Knjiga je dolga 1·9 cm in široka 1·6 cm. Črke so tako majhne, da jih je treba čitati s povečalnim steklom.

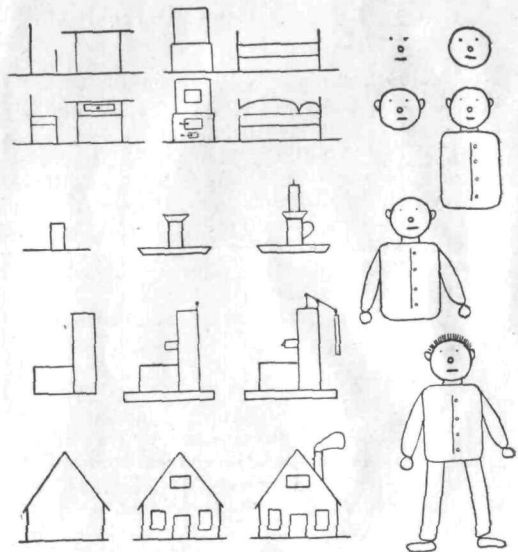
Braziliija je znana po svojih naravnih krasotah. Tam raste tudi čudežno drevo z imenom »Orape«. To drevo se ponoči tako močno sveti, da lahko poleg njega čitate in pišete.

Edina žuželka, ki živi v morju, je morska muha, ki živi v vodah okoli otokov Samoa.

V glavnem mestu Pekingu na Kitajskem izhaja časopis, ki je bil ustanovljen pred 1024 leti in je torej najstarejši časopis na svetu.

Najmanjše glavno mesto na svetu je mesto Tulagi, na Salomonovih otokih v Tihem oceanu. Mesto ima 34 prebivalcev, 33 Evropevc in 1 Kitajca.

KAKO NAUČIŠ RISATI MLAJŠO SESTRICO.

Blagorodni gospod Doropoljski!

Danes se prvič oglašam s temi vrsticami. Ko sem zadnjič čital »Zvonček«, sem spoznal, da ste velik prijatelj mladine. Na Vaš lepi list sem naročen že drugo leto. Ker mi jako ugaja, ga pazno prebiram. Najljubša mi je povest, ki jo piše gospod Ferdinand Ossendowski, jako so mi všeč tudi drugi sestavki. Hodim v peti razred. Pogledam pa tudi rad v Vaš kotiček. Jako bi me veselilo, če bi zagledal v njem tudi svoje ime.

Prav pristrčno Vas pozdravlja

Avgust K a m o t, Hrastnik 115.

Odgovor:

Dragi Avgust!

Povest o šimpanzki »Kaški« bo izhajala v našem listu še celo prihodnje leto. Čudil se boš, kaj je ta brihtna opica še vse doživela med ljudmi. Priobčili bomo pa tudi sliko pisatelja, poklonjeno našim Zvončkarjem.

Zdravo!

Gospod Doropoljski.

*

Velecenjeni gospod Doropoljski!

Čeprav sem naročena na »Zvonček« že 6 let, se še nikdar nisem oglasila v Vašem koticu. Hodim v 1. a razred državne realne gimnazije. Ljubim jako telovadbo, ročno delo, prirodopis, francoščino, najbolj pa slovenščino. Poleti se hodim vsako nedeljo kopat na Mariborski otok. Priidite tudi Vi kdaj pogledat to kopališče.

Lepo Vas pozdravlja

Anica Čepetova, Maribor.

Odgovor:

Ljuba Anica!

O novem mariborskem kopališču sem že slišal mnogo pohvalnega... Da bi le imeli letos toplo poletje, pa se bomo vsi Zvončkarji dodobra naužili osvežujočih kopeli in zdravega zlatega solnca!

Mnogo pozdravov!

Gospod Doropoljski.

Gospod Doropoljski!

Naše mestece leži ob vznožju Kamniških planin. Ima zelo lepo lego. Šteje okoli 2800 prebivalcev. Radi ga obiskujejo tujci. Poleti pride sem mnogo turistov, pozimi pa smučarjev. Tako da imamo vedno obisk.

Zelo bi me veselilo, ako bi nas tudi Vi prišli obiskat.

Vse Zvončkarje prav pristrčno pozdravlja

Ivanka Pavčkova, Kamnik.

Odgovor:

Ljuba Ivanka!

Pred kratkim me je Medvečov Franjo iz Dola pri Hrastniku prijazno povabil k igri »Čudežne gosli«, v kateri je tudi sam nastopil, pa se zaradi zaposlenosti žal nisem mogel odzvati vabilu, v počitnicah bom pa mogoče kdaj utegnil priti v letoviški Kamnik, torej morda — na svidenje!

Gospod Doropoljski.

*

Velecenjeni g. Doropoljski!

Dasi sem šele prvo leto naročena na Vaš časopis »Zvonček«, se mi je že v tem kratkem času tako priljubil, da mi je ena sama mesečna številka skoro premalo. Zato pa jo vselej tako temeljito prečitam, da mi časopis ni le v zabavo, temveč mi služi dobro tudi v pouk. Marsikaj zanimivega mi bo ostalo za vselej v spominu.

V veselem pričakovanju nove številke Vas najvljudneje pozdravlja

Milica Murovičeva,
učenka VI. razr. narodne šole v Toplicah pri Zagorju.

Odgovor:

Draga Milica!

Prav imaš: kdor časopis samo površno pregleda, nima prav nič od njega, komaj da si zapomni morda to ali ono sliko. Samo natančen čitatelj črpa iz lista mnogo koristnega in zanimivega.

Pristrčno Te pozdravljam.

Gospod Doropoljski.

Iz mladih peres . . .

(Prispevki „Zvončkarjev“.)

KAKO JE BOGATAŠ POSTAL »BERAČ«?

Živel je pred mnogimi leti bogat grof. Bil je jako ošaben in sebičen. Kadar je prišel siromak na njegovo posestvo, ga je bogataš nahrulil: »Tukaj ne pečemo kruha za berače! Poberi se!« In siromak je moral brez vsakega daru zapustiti grad. Prigodilo se je pa, da je prišel v njegov grad naj-večji čarovnik sveta. Poprosil ga je za majhen dar, pa ga je ošabnež zapodil, češ: »Še zadnje beliče mi boš pobiral.« Čarovnik pa je vedel, kaj misli sebičnež. Šel je dalje svojo pot, natihoma pa je sklenil, da ga začara v — berača. Nekega večera pride dvanajst krepkih fantov na grič blizu gradu. Za šalo so valili težke skale v dolino. Pa se jim prikaže suh, bradat možiček, ki jim naroči, naj zvale skale na grad in gospodarska poslopja. Naj le poskusijo, to jim bo uspelo. Po teh besedah izgine. Fantje res poizkušajo in posreči se jim, da vržejo skale na grad in na gospodarska poslopja, potem pa pobegnejo. Grof je bil ravno na izprehodu. Kako se pa prestraši, ko zagleda mesto lepega gradu — razvaline. Hitro pokliče hlapce in jim ukaže, naj pregledajo, če je še kaj ostalo. Ko se vrnejo, mu javijo, da niso našli nič drugega nego beraško obleko in popotno palico. Grof vzdihne: »Sedaj se bom moral zadovoljiti z beraško obleko!« Potem se je odpravil v svet. Ljudje so se pa opomnili: »Prav ne stori, kdor si bogastvo prehitro pridobil!«

Saša Peče,
Hrušica pri Ljubljani.

KRALJEVIČ IN RAZBOJNIKI

Nekdaj je živel v deveti deželi posnosen kraljevič. Vsak dan je hodil na lov. Nekega dne ga sreča neka deklica in mu reče, da naj gre za njo, ker ve za mesto, kjer se rade zbirajo srne. Kraljevič gre res za njo, a o srnah ni bilo ne duha ne sluha. Končno prideta do velikega gradu. Deklica mu razloži, da je to grad njenih staršev. Kraljevič se ustavlja, a deklica ga sili toliko časa, da vstopi. Pelje ga v

lepo sobano, kjer se nasiti in napije. Tedaj se odpro vrata in razbojniški sluga mu veli, da želi gospodar govoriti z njim. Kraljevič gre do vrat, ki mu jih pokaže sluga. Pogumno jih odpre. Razbojniški poglavar ga hoče zvezati, a on skoči hitro pod posteljo, kjer je imel razbojnik sabljo. Poglavar skoči za njim, a ta mu hitro nastavi sabljo, ki se zabode razbojniku v srce, da obleži mrtev. Ko ta hrup zaslišijo ostali razbojniki, pridrvijo v sobo. Ko zagledajo mrtvega poglavarja, za hip obstanejo. Kraljevič pa skoči izpod postelje skozi vrata. Razbojniki hočejo za njim, a ta jih hitro zaklene. Zaklene še druga vrata in ulovi tako razbojnike v sobo. Vsi srditi skačejo, butajo v stene, v vrata, a vse je zaman. Kraljevič pa nameri puško in vse postrelja, njih grad pa zažge. Sam pa se vrne srečno domov. In preživel je mnogo lepih let. Rad, jako rad pa je večkrat pripovedoval o razbojnikih. Povedal je to zgodbo tudi meni, jaz jo pa naprej povem vsem dragim čitateljem »Zvončka«.

Kajne, da je bila zanimiva!

Jožko Torkar, Gorjuše.

INDIJANEC V TABORU.

Tory Tugomir, Kočevje.

Vsem ljubim „Zvončkarjem“ prav lepe, solnčne počitnice in na veselo svidenje v jeseni!

V Ljubljani je umrl dne 14. maja Aleksander Toman, vodja bosanskih vstajšev (l. 1875.), sobojevnik kralja Petra in velik borec za jugoslovensko svobodo.

Nekje v Južni Srbiji je prišlo na svet jagnje, ki ima dve glavi in šest nog. Žival uživa hrano z dvema glavama, giblje pa se na štirih nogah, dočim je tretji par nog priraščen na trebuh.

V Dobrudži je razsajalo 13. maja strašno neurje. Utrgal se je bil oblak, vsi potoki in reke so tako narasli, da je bilo mnogo vasi poplavljenih. Utonilo je tudi več ljudi, poginilo pa je zlasti mnogo živine.

Pri volitvah predsednika francoske republike je bil izvoljen 74letni predsednik senata Paul Doumer. Njegovo predsedovanje bo trajalo 7 let.

Francoski torpedni rušilec »Gerfault«, ki so ga zgradili pretekli mesec v Nantesu, ima hitrost 179 km na uro in je najhitrejša ladja na svetu.

Pretekli mesec je praznoval 70 letnico rojstva znameniti indski pesnik Rabindranath Tagore. Eno njegovih najlepših del je roman »Dom in svet«, ki ga je prevedel na slovenski jezik pisatelj Vl. Levstik.

Nemški časopisi poročajo, da je te dni znesla kokoš v nekem nemškem mestu 152 gramov težko jajce. Rekord je imela dosedaj neka francoska kokoš, toda ta je znesla samo 138 gramov težko jajce.

Neki francoski učenjak je preizkusil moč človeških las in je dognal, da vzdrži srednjemoečan ženski las obtežbo 178 gramov. Če pomislimo, da je na glavi približno 30.000 las, potem mora držati srednjemoečna ženska kita težo 5 ton.

Na Angleškem so praznovali pretekli mesec stoletnico rojstva znamenitega fizika in iznajditelja Artur Davida Hughesa.

Njegovi najvažnejši iznajdbi sta brzozav s črkami (mesto pik in črt) in mikrofona za telefonske aparate.

V Milanu so odkrili 21. maja soho norveškega polarnega raziskovalca Roalda Amundsena, ki se je svoj čas ponesrečil, ko je skušal prihiteti na pomoč italijanski ekspediciji na severni tečaj.

Dne 23. maja so praznovali na Norveškem 25 letnico smrti največjega norveškega dramatika Henrika Ibsena (1828. do 1906.).

Na stolpu pariške zvezdarnice so pretekli mesec namestili govorečo uro, ki zelo navdušuje Parižane. Ura »pove« z besedami vsake četrt ure natančno čas, in sicer po hitro zgrajenem mehanizmu v zvezi z gramofonskimi ploščami.

Švicarski učenjak prof. Piccard se je pretekli mesec dvignil s svojim pomočnikom inž. Kipferjem s posebnim balonom in v hermetično zaprti gondoli v višino 16.000 m v svrhu proučevanja vremenskih razmer nad našo zemljo. Polet je popolnoma uspel in balon je po dolgi in naporni vožnji srečno pristal na nekem ledeniku na Tirolskem.

V Washingtonu so te dni odkrili spomenik žrtvam velikega parobroda »Titanica«, ki je pred 19 leti trčil v plavajoči lednik in se zaradi poškodb potopil.

Ameriški učenjaki so našli v smolnatem pesku zapadne Kanade izvrstno ohranjena debela okamenelih dreves. Preiskava je ugotovila, da imajo debela najmanj 15 milijonov let.

V Parizu so pretekli mesec zgradili prvo hišo iz stekla. Hiša nalikuje ledeni kočji Eskimov in je iz tako trdega stekla, da ga ni mogoče razbiti. Posebno krasen pogled nudi poslopje v solncu.

